

Zafere Kadar Sürekli Devrim!

marksist bakış

Sayı 48 - Mayıs 2015

Fiyat: 3,5 TL

HDP'YE OY VER AMA KENDİNE GÜVEN!

SOSYALİZM İÇİN ÖRGÜTLEN!

 bolsevikorg

 sureklidevrim

 www.bolsevik.org

ilkelerimiz

Tek Yol Sürekli Devrim

İşsizlik, açlık, yoksulluk, savaşlar, doğanın tahribatı, yabancılaşma ve toplumsal çürümenin tek sorumlusu kapitalizmdir. Bu yüzden de insanlığın kurtuluşu kapitalizmin tarihin çöp tenekesine gönderilmesiyle gerçekleşecektir. Kapitalizmin alternatifi proleter devrim ve sosyalizmdir. Kapitalist sömürüye karşı harekete geçen devrimci işçi hareketi, burjuva düzenden tam kopuş olmadan kurtuluşun olamayacağını bilerek kapitalist düzeni yıkana kadar durmamalı ve gerçekleştireceği işçi ihtilalini dünyaya yaymaya çalışmalıdır. İlerici burjuvazi, ileri demokratik bir düzen, demokratik devrim, bağımsızlık vb. politikalar işçi sınıfını proleter devrim yolundan uzak tutmanın araçlarıdır.

Yurtseverlik Değil Enternasyonalizm

Küresel bir sistem olan kapitalizmden kurtulabilmek için işçi sınıfının uluslararası birliği zorunludur. İşçi sınıfını ulusal temellerde bölen ve sınıfsal ayrımları perdeleyen yurtseverlik ideolojisi burjuvazinin en büyük silahlarından birisidir. Bu nedenle Marks bütün dünyanın işçileri birleşin çağrısını yükseltmiştir. Ancak, proletarya enternasyonalizmi bir dünya partisi olarak Enternasyonal hedefine bağlanmıyorsa, dünyadaki komünist güçlerle gerçek bir birliğe hizmet etmiyorsa soyut bir ilke olarak gerçek anlamını yitirecektir.

Ezilenlerin Kürsüsünüz

Devrimciler, insanların kimliklerinden ötürü ezilmelerine karşı çıkarlar. Ezilenlerin ezenlere karşı mücadelesi her daim meşru ve ilericidir. Kadınların ve LGBT bireylerin ezilmeleri konusunda işçi sınıfı içerisinde ileri bir bilinç yaratılması oldukça önemlidir. Ulusal sorunda temel yaklaşımımız ezilen ulusların kendi kaderini tayin hakkı ve Kürt halkının ulusal sorundaki taleplerinin desteklenmesidir. Diğer taraftan Marksistler ezilenlerin esas kurtuluşunun ancak ve ancak proleter devrimle geleceğinin de altını çizerek. Ezilenlerin mücadelesi desteklenirken Marksistlerin politik bağımsızlıklarını korumaları büyük önem taşımaktadır.

Bolşevizm

İşçi sınıfının kapitalizme karşı girişeceği mücadelelerin başarıya ulaşması için devrimci işçilerden oluşan bir devrimci partiye ihtiyaç vardır. Devrimci partinin liderliği olmaksızın işçi sınıfı yenilmeye mahkumdur. İşçi sınıfının önderlik krizi içerisinde olması, kapitalizmin hala ayakta olmasının temel nedenidir. Bu krizin aşılması bir inşa sürecini gerekli kılmaktadır. Bolşevik geleneğin inşası gerçekleşmeden proleter devrim ve iktidar perspektifi hoş bir hayalden öteye geçemez.

Zafere Kadar Sürekli Devrim! marksist bakış

İÇİNDEKİLER

PERSPEKTİF

HDP'ye Oy Ver, ama Kendine Güven, ÖRGÜTLEN!

V. U. ARSLAN

3

ENTERNASYONAL POSTACI

Ortadoğu'da Neler Oluyor? Sorular-Cevaplar

ÇAĞIN ERDİNÇ

5

GÜNCEL

Ekonomik Kriz Kapıda mı?

DERYA KOCA

9

1 Mayıs Süreçlerinde AKP'yi Köşeye Sıkıştırmak Mümkün mü?

22

AKP Döneminde İşçi Sınıfı ve Hakları

ENGİN KARA

26

TEORİ

Erken Cumhuriyet Dönemi ve Din - 2

GÜNEŞ GÜMÜŞ

11

Doğu'da Perspektifler ve Görevler

LEV TROÇKI

28

SDH'DEN

SDH'den Haberler

16

TARİH

Karadeniz'in Devrimci Tarihi - 2

CANER SOYKÖK

18

BÜROLARIMIZ

Ankara

Bayındır-2 Sok.
No:45/7 Kızılay
Tel: 0537 734 7270

İstanbul

İstiklal Caddesi Sadri
Alışık Sk. No:45/2
Beyoğlu
Tel: 0543 337 3671

Antalya

Adnan Menderes
Bulvarı 468. Sok.
Bekir Turgay İş
Merkezi Kat:3 No:308
Tel: 0544 359 4100

Trabzon

Razi Aksu İşhanı
(KESK Binası) Kat:4
No:30 Meydan
Tel: 0532 792 7171

Marksist Bakış - Aylık Politik Dergi - Yıl: 11 - Sayı: 48 - MAYIS 2015

Sahibi ve Sorumlu Yazı İşleri Müdürü: Ayşe Şensöz

Yayın İdare Adresi: Bayındır-2 Sok. No:45/7 Kızılay/ANKARA Tel: 03124809560

Baskı: Yön Matbaacılık - Davutpaşa Cad. Güven Sanayi Sitesi B Blok 1.Kat No:366

Topkapı/İSTANBUL Tel: 02125446634

Yayın Türü: Yaygın süreli, aylık

HDP'ye Oy Ver, ama Kendine Güven, ÖRGÜTLEN!

V. U. Arslan

Sonuçları çok kritik olan 7 Haziran seçimleri yaklaşıyor. "Seçim mi, sokak mı" gibi tartışmalar, çokça önümüze çıktı. Soru bu kadar kabaca önümüze konursa tabii ki sokak deriz, ama devrimci siyaset olmadan sokağın bir sınırının olduğunu görmek zorundayız. Gezi ayaklanmasını bunun en iyi örneğidir. Kitleler siyasi bir perspektif ve proje olmadan önlerini göremediler. Neticede sokak geri çekildi ve son bir yıldır bir hayli geri vaziyette. Oysa Gezi isyanı ile aslında ciddi olarak ters düşmüş olan HDP, siyasi bir proje ortaya koyduğundan, akıllı siyasi hamleler yapabildiğinden bugün ülkenin ana belirleyeni durumuna geldi. Bu tartışmadan çıkarılması gereken temel sonuç, sokak hareketinin devrimci bir siyasi yapılanma ile birleştirilmesi gerektiğidir.

Seçimlerin tartışmasız en büyük olayı, HDP'nin barajı aşması veya aşamaması olacak. RTE, her şeyini bu seçimlere bağladığından seçim sonrası oluşacak usulsüzlüklere karşı teyakkuz halinde olmak gerekiyor. Geçtiğimiz yılki yerel seçimlerde görüldüğü üzere AKP cephesi her türlü hile-hurdayı devreye sokmaya hazır. Kaldı ki RTE, halihazırda oturduğu cumhurbaşkanlığı koltuğundan son derece kirli ve kural dışı bir siyaset yürütüyor. Nitekim Ağrı'da yaşanan provakasyon da gösteriyor ki RTE ve ekibi, gözünü karartıp en karanlık işlere imza atabilir. Böylesi bir durumda devrimciler kitlelerle omuz omuza sokaklarda olacaktır.

SDH, emekçileri eleştirilmesi gereken noktaları gözden kaçırmadan HDP'ye oy vermeye çağırıyor. Neden?

- Mevcut alternatifler içerisinde en sol parti olarak öne çıkan HDP, desteği hak etmektedir. HDP'nin eleştirisi üzerinden geliştirilecek boykot tavrı, apolitik bir tavır olarak egemenlerin işine gelecektir. Ekonomi yönetimini Kemal Derviş'e ya da benzerlerine devretmeyi planlayan CHP ise emperyalist-kapitalist sistemin tercihi durumundadır. RTE sonrası düzenin piyasa ekonomisi ve emperyalizm çerçevesinde normalleşmesi CHP eliyle olacaktır. Planlanan budur. Bu yüzden CHP emekçiler için alternatif olamaz.

- Ortadoğu'daki iç savaş bataklığı ve gırtlaklaşmalar içerisinde IŞİD gibi güçlerle savaşan, yok olmakta olan Ortadoğu'nun kadim halklarını koruyan Kürt hareketi desteklenmelidir.
- HDP'nin barajı aşması, RTE'nin diktatörlük özlemlerine büyük bir darbe indirecektir. Bu da Türkiye'de burjuva siyasetin çerçevesinde önemli değişikliklerin oluşmasını beraberinde getirecektir. Bunun sonucu olarak da sınıf hareketinin daha özgüvenli hareket edebileceği bir ortam oluşacaktır.
- HDP'nin baraj altında kalması, Kürt halkının siyasi temsilinin önünün tıkanması anlamına gelecektir. Bu durumun sonuçlarından birisi de sınıf mücadelesini baltalayan etnik tansiyonun yükselmesi olacaktır.
- HDP'nin barajı aşması, kendi gerçekliğini ortaya koyması bakımından, yani olumlu ya da olumsuz bir şekilde billurlaşmanın yaşanması açısından da istenen bir durumdur. Kitlelerin kendi deneyimlerinden öğrenmesi için buna ihtiyaç vardır.

Peki HDP'nin eleştirilmesi gereken hususları nelerdir?

- Dengir Mir Mehmed Fırat, Celal Doğan gibi bir hayli kirli burjuva unsurun HDP'de benimsenmesi ve hatta öne çıkması,

HDP'nin yerleşik burjuva siyasi kültüre yatkın olduğunu ortaya koymaktadır. Zaten Kürdistan'da HDP'nin hakim olduğu alanlarda ciddi bir yöneten-yönetilen, sömüren-sömürülen ilişkisi vardır. Kürdistan'da yaşam pratiği vahşi sömürünün, haksızlığın, yozlaşmanın, ezilmenin gırla gitmesi anlamında dünyanın geri kalanından farklı değildir. Piyasacılığın dışına pek çıkmayan HDP'li yerel yönetimler, uzun yıllardır bu ilişkilerin yeniden üretildiği alanlar halindedir ve HDP parti olarak bu meselelerin göbeğindedir.

- %10 barajının aşılması hedefi, yani hedefin büyütülmesi, HDP'yi daha fazla düzen içerisine çekecektir. Örneğin her seferinde sosyalistleri kötüleyen Altan Tan gibi isimler ve diğer sağ kanat siyasetçiler, oy kaygısıyla el üstünde tutulmaktadır. Öyle ki HDP içerisindeki daha sol unsurlar bile benzer kaygılarla Altan Tan'a sempati duymaktadır. Doğrudur, Altan Tan'ın bir oy getirisi vardır, ama sağa kayış gibi bir getirisi de vardır. Yani, kesin olan bir şey varsa o da her şeyin bir bedelinin olduğudur. Oy dengelerini göz etmek, daha güçlü bir parti olarak siyasette yer almak, sağ dahil her kesime oynamak... Bunlar düzen içileşmesinin ayak sesleridir.
- HDP barajı aşarsa daha önce pek yüzmediği sulara açılmış olacak. Umarız sağa kayma noktasında ortaya çıkan emareler gerçek olmaz. Bu konuda HDP'nin soldan sıkıştırılması gerekecek. Diğer taraftan elde ettiği güçle HDP'nin her zaman doğru hareket edeceğinin bir garantisi yok. Gezi ayaklanması ya da yolsuzluk süreçlerindeki deneyimler de bunu gösteriyor.

Örneğin olası bir koalisyon müzakeresi durumunda HDP, AKP ile masaya oturmayı baştan reddeder diyemiyoruz.

Ana hatlarını saydığımız bu meselelerden ötürü emekçiler, **HDP'ye oy vermelidir, zira HDP'nin barajı geçmesi, sınıf mücadelesi açısından tartışmasız şekilde emekçilerin lehinedir.** Diğer taraftan yine ana hatlarını saydığımız eleştirilerden ötürü emekçiler HDP'ye değil kendilerine güvenmelidir. Eleştiri noktalarını kabaca sıraladık. Ayrıca her şeyden öte **kimlikler üzerinden sivil toplumcu bir siyaset yürüten HDP işçi sınıfının devrimci bir odağı değildir. Bu yüzden emekçiler, kendilerine güvenmek zorundadır. Bunun yolu da örgütlenmekten geçer.** İş yerlerinde, mahallelerde, sokakta, okulda örgütlenmek ve kapitalizme, AKP'ye, sömürüye, patrona karşı savunma mevzileri örmek zorundayız. Düzen siyasetinin sınırlarını bilerek hareket etmeli, sokağa, eyleme ve esas olarak da örgütlenmeye inanmalıyız. Siyasi perspektifimiz de sınıf merkezli devrimci sosyalist bir çizgiden sapmamalıdır.

Unutmamak gerekir ki AKP gitse de sömürü devam edecek. Sömürü sürdüğü sürece de işçi ve emekçilerin çilesi bitmeyecek. Bu yüzden de sömürü sistemini yıkmayı hedefleyen, yani emperyalist-kapitalist dünya düzenini yerle bir etmeyi amaçlayan bir örgütlenme yaratmalıyız. Emekçiler beyaz atlı prens beklememeli, başka bir unsura değil kendisine güvenmelidir.

ORTADOĞU'DA NELER OLUYOR?

SORULAR-CEVAPLAR

Çağın Erdinç

Suriye'de Son Durum Nedir?

Suriye'de savaşıyan aktörlerin kontrol alanları İdlib ve çevresi dışında (İdlib ve çevresi Fetih Ordusu'nun eline geçti) hemen hemen devam ediyor. Savaş sahasında çok büyük bir değişim söz konusu değil. Bunun en önemli nedenlerinden biri şehir savaşlarının son derece çetin ve ölümcül süreçler olması. Bir şehri ele geçirmeyi göze aldıysanız, şehrin içerisindeki tuzakların getireceği çok büyük kayıpları da göze almanız gerekir. Bunu göze alsanız dahi, ele geçirmeye çalıştığınız şehirden "sıfır kazanım" ve yüzlerce kayıpla "eli boş" dönebilirsiniz.

Suriye'deki kontrol sahalarını kabaca şöyle sıralayabiliriz: YPG, Rojava bölgesiyle birlikte Hasekiye'yi Esad'la ortaklaşa kontrol ediyor. ÖSO'nun başını çektiği "ılımlı" Suriye muhalefeti Halep'in bir kısmıyla Halep'in kuzeyini ve batısını, İdlib çevresindeki bazı yerleşim alanlarını ve güneydeki Deraa bölgesinin bir bölümünü ve Deraa'nın çevresindeki yerleşim alanlarını kontrol ediyor.

Suriye rejimi genel olarak ülkenin batısında ve güneybatısında hâkim durumda. Hama, Humus ve Şam'ın çok önemli bir kısmı ile Halep'in bir bölümü Esad'ın kontrolünde.

Nusra başta olmak üzere Ahrar-u Şam, Mücahidler Tugayı gibi örgütlerin de bulunduğu 15 İslamcı örgütün bir araya gelip kurduğu Fetih Ordusu ise İdlib ve çevresiyle Halep civarında ve Suriye'nin batısındaki bazı bölgelerde giderek güçleniyor.

Suriye-Irak sınırının önemli bir kısmını IŞİD kontrol ediyor. Sınır boyundan Deyr Ez Zor'a ve Rakka'ya kadar uzun bir hat IŞİD'in

kontrolünde. Ayrıca IŞİD Kobanê ve Âfrin arasındaki bölgeleri, Kobane ile Serekaniye arasındaki Tell Abyad'ı; Hasekiye'nin batısındaki yerleşim yerlerini; Humus ve Hama'nın doğusundaki bölgeleri kontrol ediyor. IŞİD bölgenin en güçlü aktörlerinden biri.

IŞİD Nasıl Bu Kadar Güçlendi?

Bu soruya tek sözcükle cevap vermek gerekirse "emperyalizm" diyebiliriz. ABD'nin Irak işgalinden sonra IŞİD Irak halkının öfkesini, gerçekleştirdiği büyük askeri saldırılarla ve etkili ajitasyonlarla kendisine kanalize etmeyi başardı ve bu süreçte palazlandı.

İkincisi, IŞİD'in askeri açıdan yetkin "komutanları" olduğunu söylemek gerekir. IŞİD şehir savaşını çok iyi veriyor. Öldüğünde cennete gideceğine kesin gözüyle bakan inanmış üyeleriyle şehir savaşlarında genellikle etkili oluyor. Örneğin şehir savaşında ölmeye hazır 30 kişi, ölmekten korkan 100 kişiyi rahatlıkla mağlup edebilir. Zira şehir savaşlarında ölüm nefes kadar yakındır.

Ancak bu noktada belirtmek gerekir ki cesaret, başarı için tek başına yeterli değildir. Hayatta kalmak; yeni yerler kazanmak ve kazandığımız bölgeleri elinizde tutmak için savaş alanında ve dışında etkili stratejik hamleler geliştirmeniz gerekir. IŞİD'in bunu savaş alanında büyük ölçüde "başarabildiğini" görüyoruz. IŞİD, bir bölgeyi ele geçirmeden önce bölgeyi iyi tanıyan unsurlarıyla etkili saldırı ya da savunma planları geliştirebiliyor.

IŞİD'in savaş dışı alanları da etkili kullandığını eklemek gerekir.

Örneğin sosyal medyayı bir savaş aracı gibi kullanabiliyorlar. Kafa kestiği, insanları yaktığı canice görüntüleri internetten paylaşan örgüt “düşmana” kelimenin tam anlamıyla korku salıyor. Örneğin Musul’un neredeyse tek kurşun atılmadan düşmesinin birçok nedeni arasında sözünü ettiğimiz nedenin öne çıktığını söylemek yanlış olmaz.

İŞİD’in erimesini önleyen ve güçlenmesini sağlayan üçüncü faktörün örgütün “ekonomik zırhı” olduğunu söyleyebiliriz. Özellikle Rakka’nın, Musul’un ve Deyr Ez Zor’un kontrollerinde olması örgütü ekonomik açıdan rahatlıyor. İŞİD elde ettiği ekonomik geliri “sosyal harcamalarda” kullanarak bölge halkıyla arasında bağlar kurmaya ya da var olan bağların güçlenmesini sağlamaya çalışıyor.

Peki, örgütün “ekonomik zırhının” kaynağını ne oluşturuyor? Çok önemli petrol rafinerileri İŞİD’in kontrolünde. ABD merkezli bağımsız enerji araştırma kurumu IHS’nin raporuna göre, İŞİD Irak’ta ve Suriye’de günlük toplam 350 bin varil üretim kapasitesi olan petrol sahalarının kontrolünü sağlıyor. (350 bin varil petrol, Türkiye’nin günlük petrol ihtiyacının neredeyse yarısı.)

Halihazırda dokuz önemli petrol rafinerisi İŞİD’in etki alanı içerisinde bulunuyor. Bu petrol rafinerileri şunlar: 1) Balad Petrol Rafinerisi: Bu petrol rafinerisi Irak’ın kuzeyinde bulunuyor ve bu rafinerinin günlük petrol üretim kapasitesi 20 bin varil 2) Tikrit’in doğusundaki Acil Petrol Rafinerisi: Bu rafinerinin günlük üretim kapasitesi 20 bin varil. İŞİD buradan uzun süre faydalandı ancak Irak ordusunun operasyonlarıyla rafineride üretim durdu. Rafineri şu anda Irak ordusunun kontrolünde. 3) Hemrin Petrol Rafinerisi: Bu rafineri de Tikrit’in doğusunda yer alıyor. İŞİD Acil ve Hemrin petrol rafinerilerini elinde tuttuğu süreçlerde günlük 50 bin varil petrol ürettiyordu. Ancak artık her iki petrol rafinerisinden de de Irak ordusunun operasyonları sonucunda

İŞİD faydalanamıyor. 4) Anbar eyaletinin kuzeyindeki Akkas Doğalgaz Ve Petrol Rafinerisi: Tam üretim sağlandığında bu rafineriden günlük 400 milyon metreküp doğalgaz üretilebiliyor. İŞİD bölgeyi 2006’dan bu yana kontrol ediyor. Ancak İŞİD bölgeden doğalgaz çıkartabilecek teknik araçlara sahip değil. İŞİD’in bölgeden küçük oranlarda petrol çıkartıp sattığı ya da kullandığı biliniyor. 5) Musul ve Kerkük arasında yer alan Kayara Petrol Rafinerisi: Bu petrol rafinerisinin rezervi yaklaşık 800 milyon varil. 6) Necme Petrol Rafinerisi: İŞİD bu rafineriden petrol satışı varil başına 25 dolar olarak belirledi. İŞİD rafineriyi aktif olarak kullanıyor ve önemli gelirler elde ediyor. 7) Deyr Ez Zor’daki Meyadin Petrol Rafinerisi: İŞİD bölgeyi Nusra ile çatışarak ele geçirdi. Burası Suriye’nin en büyük petrol sahası. Ve işin ilginç yanı İŞİD burada neredeyse tam kapasitede üretim yapıyor. 8) Rassafa Petrol Rafinerisi 9) Rakka’nın güneyindeki petrol rafinerisi.

İŞİD bu petrol rafinerilerinin birkaçını kaybetmiş olsa da hâlâ Suriye ve Irak petrolünün önemli bir kısmını kontrol ediyor. Suriye’de kanıtlanmış 2.5 milyar varil petrol rezervi var. Bu petrolerin %60’ı

Deyr Ez Zor’da bulunuyor. Dolayısıyla Suriye petrolünün %60’ını sadece Deyr Ez Zor üzerinden İŞİD kontrol ediyor. Kısacası petrol gelirleri İŞİD’e kelimenin tam anlamıyla “zırh” olmaya devam ediyor.

Esad İçin İdlib Yenilgisi Ne Anlama Geliyor?

İdlib, Halep ile Akdeniz kıyısındaki Lazkiye’yi bir karayoluyla birbirine bağlıyor. Suriye’nin kuzeyinden Şam’a, oradan da Ürdün sınırına uzanan bir otoyol da İdlib’den geçiyor. İdlib, Lazkiye’nin güneyindeki Hama kentinin komşusu.

Yani İdlib hayatı öneme hâiz bir bölgede bulunuyor. Elbette muhalifler de bunun farkında. İslamcı grupların Cisir eş-Şugur’a saldırısının ardından El Cezire Türk’e konuşan Fetih Ordusu’nun da parçası Ahrar’uş Şam komutalarından Ebu Mücait süreci şöyle değerlendiriyor: “Artık Lazkiye’de huzursuzluk başladı. Mesafe azaldıkça

---

Çok önemli petrol rafinerileri İŞİD’in kontrolünde. ABD merkezli bağımsız enerji araştırma kurumu IHS’nin raporuna göre, İŞİD Irak’ta ve Suriye’de günlük toplam 350 bin varil üretim kapasitesi olan petrol sahalarının kontrolünü sağlıyor. (350 bin varil petrol, Türkiye’nin günlük petrol ihtiyacının neredeyse yarısı.)

Nusayrilerin en yoğun yaşadığı Lazkiye’de tehdit limiti yükselecek. Bu durum Esad’ın daha fazla köşeye sıkışması demektir. İdlib’i ele geçirince Hama yönünde rejimin tüm bağlantıları kesildi. Bu gerçekten çok büyük

ve anlamlı bir zafer oldu.”

Ayrıca İdlib’in kaybedilmesi Aleviler, Kürtler, Ermeniler ve diğer azınlıklar için yeni katliamların kapısını açabilir. Cisir Eş Şugur’da bunu gördük. Önemle altını çizmek gerekir ki İdlib’i ele geçirerek özgüvenini iyice tazeleyen Fetih Ordusu, bir süredir zorladığı Kürt Mahallesi Şeyh Maksud’da da Cisir Eş Şugur benzeri bir katliama girişebilir.

Lazkiye Gerçekten Tehlike Altında mı? Lazkiye Düşerse Neler Olur?

Lazkiye, İdlib’in düşmesinden dolayı tehlike altına girdi. Zira İdlib öyle bir yerde ki; Halep, Hama ve Lazkiye’yi bir üçgen gibi düşünürsek İdlib bu üçgenin tam ortasında. Yani Esad öyle bir yeri kaybetti ki, İdlib’in düşmesiyle sadece Lazkiye değil bu üç şehirdeki denetimini de riske attı.

“Lazkiye düşerse ne olur?” sorusuna gelecek olursak, Lazkiye’nin İdlib kadar çabuk düşmesi mümkün değil. Lazkiye stratejik olarak Suriye’nin en önemli şehirlerinden biri. Öncelikle Lazkiye, Nusayrilerin tarihsel başkenti. Kent nüfusunun önemli bölümü Alevi Suriyelilerden oluşuyor. Esad ailesi de Lazkiyeli ve Suriye ordusunda Lazkiye kökenli birçok komutan bulunuyor. Lazkiye’nin düşmesi, Esad için sonun başlangıcı olur. Dolayısıyla olası bir Lazkiye muharebesi çok çetin geçer.

Esad’ın Kaybetmeye Başladığını Söylemek Mümkün Mü?

Kaybetmeye başladığını değil ama ciddi anlamda güçten düştüğünü söylemek mümkün. İdlib gibi hayatî öneme hâiz bir bölgenin kısa zamanda düşmesi, ardından en az İdlib kadar önemli olan Cisir Eş

“Lazkiye düşerse ne olur?” sorusuna gelecek olursak, Lazkiye’nin İdlib kadar çabuk düşmesi mümkün değil. Lazkiye stratejik olarak Suriye’nin en önemli şehirlerinden biri. Öncelikle Lazkiye, Nusayrilerin tarihsel başkenti. Kent nüfusunun önemli bölümü Alevi Suriyelilerden oluşuyor. Esad ailesi de Lazkiyeli ve Suriye ordusunda Lazkiye kökenli birçok komutan bulunuyor. Lazkiye’nin düşmesi, Esad için sonun başlangıcı olur. Dolayısıyla olası bir Lazkiye muharebesi çok çetin geçer.

Şugur’un düşmesi Esad’ın güçten düşmeye başladığının en büyük kanıtları.

Suriye İç Savaşı Yakın Gelecekte Biter Mi?

Vekalet savaşları her zaman uzun sürer. Zira savaşan taraflar sürekli desteklenir ve böylece yıpranma, yorulma durumlarında silah ve insan takviyesiyle çöküşün önüne geçilir. Şu ana kadar Suriye muhalefetine batıdan, Körfez ülkelerinden ve Türkiye’den giden silahın ve savaşçının haddi hesabı yok.

Görece daha az olmakla birlikte Suriye ordusu için de aynı durum geçerli. Özellikle İran Suriye’ye ciddi anlamda destek oluyor. Savaş deneyimi yüksek olan Hizbullah, ordunun yetişemediği bölgelerde aktif bir şekilde savaşıyor. Dolayısıyla savaşın kısa ve orta vadede bitmesi pek mümkün görünmüyor.

Yemen’de Son Durum Nedir?

“Ensarullah Hareketi’ni ve silahlı güçlerini ortadan kaldıracamız-bitireceğiz” sloganları ile başlayan, binlerce sivil insanın ölümüne neden olan, Yemen’in altyapısını, elektrik istasyonlarını, gaz tesislerini, ana yollarını, köprülerini, hükümet binalarını tahrip eden ve 27 gün süren "Kararlılık Fırtınası" operasyonu sona erdi. 26 Mart’ta başlatılan operasyonun sona erdirildiği, Suudi liderliğindeki koalisyonun sözcüsü tarafından 21 Nisan’da açıklandı.

Operasyonda onlarca sivil hayatını kaybetti; binlercesi bulunduğu yeri terk etmek zorunda kaldı. Ve yine binlerce çocuk salgın hastalıklardan dolayı risk altında. Kısacası Yemen’deki son durumu “insanlık dramı” olarak özetlemek mümkün.

“Kararlılık Fırtınası” Suudilerin İsteddiği Gibi Sonuçlandı mı?

Soruya verilebilecek tek ve net cevap, kocaman bir “hayır.” Zira, Kararlılık Fırtınası Yemen’i yıkmaktan başka Suudiler için hiçbir “işe” yaramadı. Operasyon Husilerin Aden’i tümünden ele geçirmesini engellemek için başlamıştı. Ancak hava bombardımanı öyle bir başarısızlıkta devam etti ki, 26 Mart’ta başlayan yoğun hava saldırılarından 8 gün sonra (2 Nisan’da) Husiler, Aden’deki Başkanlık Sarayı’ni ele geçirdi.

Suudiler salt hava saldırısının bir sonuç getirmeyeceğini anlayınca Nisan ortasında Hadi yanlılarından “toplama” bir ordu meydana getirdiler. Aden’de çok yoğun çatışmalar çıktı; ancak Husi yanlılarının Suud destekli toplama ordusu büyük bir yenilgi aldı.

Suudiler Neden Sahaya Bizzat Dahil Olmuyor?

Çünkü hafızaları taze. Riyad, 2004’te çatışmalar başlayınca Husi etkisinin Suudi Arabistan’ın güneyinde tarihsel olarak

El Kaide’nin Suriye kolu olan ‘Nusra Cephesi’ öncülüğündeki gruplar, nüfusun çoğunluğunu Nusayrilerin oluşturduğu Samandağ sınırındaki İştebrak köyünde katliam yaptı.

Vekalet savaşları her zaman uzun sürer. Zira savaşan taraflar sürekli desteklenir ve böylece yıpranma, yorulma durumlarında silah ve insan takviyesiyle çöküşün önüne geçilir. Şu ana kadar Suriye muhalefetine batıdan, Körfez ülkelerinden ve Türkiye’den giden silahın ve savaşçının haddi hesabı yok.

Görece daha az olmakla birlikte Suriye ordusu için de aynı durum geçerli. Özellikle İran Suriye’ye ciddi anlamda destek oluyor. Savaş deneyimi yüksek olan Hizbullah, ordunun yetişemediği bölgelerde aktif bir şekilde savaşıyor. Dolayısıyla savaşın kısa ve orta vadede bitmesi pek mümkün görünmüyor.

Suudi hanedanına kuşkuyla bakan Asir ve Necran bölgelerini etkileyebileceğinden korkuyordu. Suudiler Husilere karşı bariyer olsunlar diye önce Haşid, sonra Bakil aşiretlerini finanse etti. Suudiler bu destekle yetinmeyip 2009'da Husilere karşı havadan askeri operasyon düzenledi. Suudiler bu süreçte ve daha öncesinde Husiler'in ne kadar iyi savaştıklarını gördü. Dolayısıyla doğrudan kara harekâtına bugün girmeyi göze alamadılar.

saldırı konusunda ısrarcı davrandıkları söyleniyor. İran'ın dini lideri Hamaney de saldırıyı komuta eden Savunma Bakanı Muhammed Bin Selman için "Arabistan'daki işleri tecrübesiz genç adam kontrol ediyor" demişti.

Önceki kralın oğlu Mut'eb Bin Abdullah'ın liderliğindeki Ulusal Muhafızlara bağlı subayların ise bu saldırıya karşı oldukları iddia ediliyordu. Ulusal Muhafızlar, operasyonun sona erdirildiğinin duyurulduğu

Pakistan içerisinde Şii unsurlar bulunduran bir ülke. Pakistan için iki seçenek vardı: ya savaşa destek olacaklar ya da çekimser kalacaklardı. Karar verme süreci Pakistan için çok zor oldu. Pakistan Başbakanı Navaz Şerif tam anlamıyla arada kaldı. Bir yanda Suudilerin baskısı; öte yandan ülke içerisindeki Şii unsurların, Pakistan'ın savaşa destek vermesi durumunda alacağı tavır. Karşılıklı restleşmelerle geçen sürecin ardından Pakistan operasyon konusunda çekimser kalma kararı aldı.

"Ensarullah Hareketi'ni ve silahlı güçlerini ortadan kaldıracamız bitireceğiz" sloganları ile başlayan, binlerce sivil insanın ölümüne neden olan, Yemen'in altyapısını, elektrik istasyonlarını, gaz tesislerini, ana yollarını, köprülerini, hükümet binalarını tahrip eden ve 27 gün süren "Kararlılık Fırtınası" operasyonu sona erdi. Kararlılık Fırtınası Yemen'i yıkmaktan başka Suudiler için hiçbir "iş" yaramadı.

Kararlılık Fırtınası Neden Başarısız Oldu?

Aslında bu soruya verilecek cevaplar uzun bir yazının konu başlıklarını oluşturabilir. Ancak kabaca Suudiler için başarısızlığın nedenlerini şöyle sıralayabiliriz: Birincisi, Suud hanedanlığı içerisindeki görüş ayrılığı. Suudi Kraliyet ailesinde Yemen'e yönelik saldırı konusunda görüş ayrılıkları yaşandığı ve operasyona karşı pozisyon alan aile üyelerinin ve subayların olduğu iddia ediliyordu. Operasyonun başladığı ilk günden itibaren her alanda dile getirilen bu iddiayı doğrulayacak birçok veri var.

Kral Selman ile birlikte göreve getirilen genç Emirlerin deneyimsiz oldukları ve

21 nisanın bir gün önce Kral Selman tarafından göreve katılma emri almıştı.

Suudi Arabistan'ın Fuat Avnisi olan Müçtehid'in iddia ettiği üzere de Ulusal Muhafız Bakanı olan Mut'eb MGK toplantılarına katılmamıştı. Riyad'ta Yemen savaşı üzerinden iktidar savaşı vardı.

Suudilerin liderliğindeki Koalisyon'un sözcüsü Ahmed Asiri yaptığı basın açıklamasında "Operasyonun birinci aşaması bitti, ikinci aşamaya giriyoruz" demişti. Bu açıklamadan 3 gün sonra ise operasyonun sona erdiğini duyurdu. Bu gelişme de Koalisyon veya Suudi karar merkezlerinde bazı sorunların yaşandığını açıkça gösteriyor.

Operasyonun başarısız olmasının ikinci nedeni, Pakistan'ın çekimser kalması.

Üçüncüsü, Yemen'de artan Selevi etkisi ve İran'ın kritik diplomatik hamleleri. Bilindiği gibi Yemen'de El Kaide son derece etkin ve Husi Hareketi'nden nefret ediyorlar. Husiler yenilirse neredeyse havadaki kuşu vuramayacak kadar kötü bir askeri varlığa sahip olan Hadi yanlılarının El Kaide tarafından bertaraf edilmesi zor olmayacaktı. Dolayısıyla bu durum ABD'nin de kararsız adımlar atmasına neden oldu. Buna karşılık İran sürecin başından beri ne yaptığını bilen bir aktör konumunda oldu. Umman'ı sürece dahil eden İran savaş çığırtkanlığı yapanların karşısında son derece "sempatik" göründü.

Hava harekâtının da başarısız olmasıyla birlikte Suudiler Yemen'de açık bir yenilgi aldı. Ancak belirtmek gerekir ki Suudiler vazgeçmeyecektir. Bedeli ne olursa olsun Aden'e girmeleri sürpriz olmaz. Belki hanedan içerisindeki çatlaklar tam tersi sonuç doğurup "artık Yemen'i kendi haline bırakalım." sesinin daha yüksek çıkmasına da neden olabilir; ancak tarihsel gerçekler sürecin böyle gelişmesinin ihtimalini düşürüyor.

Ekonomik

Kriz

Kapıda

Mı?

Türkiye tarihinde uzunca bir süre hatırlanacak 7 Haziran seçimlerine çok az bir zaman kalmışken AKP'nin kaderinin ne olacağı en büyük tartışma ve merak konusu. Bu bağlamda da seçimde AKP açısından gidişatı belirleyecek önemli meselelerden biri olarak görülen ekonominin durumu en çok konuşulan konulardan biri.

Mahfi Eğilmez, seçimlerle AKP'nin oy oranı arasında bir korelasyon olduğu tespitini dillendirirken Mustafa Sönmez gibi iktisatçılar da benzer görüşte. Kamuoyu nezdinde bu görüşün çok güçlü bir eğilim temsil ettiğini; hatta bu temelde bir kriz gelse de AKP'den kurtulsak fikrinin AKP karşıtı cephede yaygın kabul gördüğünü söylemek gerekiyor. Biz ise bu konuda ağır bir kriz olmadan AKP açısından denklemlerin değişmeyeceğini belirten Korkut Boratav ile hemfikiriz.

Mahfi Eğilmez'in büyüme oranları ile AKP'nin seçim sonuçları arasındaki ilişkiye dair tablosu (<http://www.mahfiegilmez.com/2015/05/iktidar-partisinin-oy-oran-ile.html>)

	2002 Genel	2004 Yerel	2007 Genel	2009 Yerel	2011 Genel	2014 Yerel	2015 Genel
Oy Oranı (%)	34,4	41,7	46,6	38,8	49,9	44,1	?
Büyüme (%)	4,3	6,5	5,9	-6,9	10,3	4,5	2,1

AKP'nin 2002'de iktidara geliştikten itibaren kendisini meşrulaştırmak için başvurduğu temel söylem "ekonomik istikrar" oldu. 2001 krizi sonrasında iktidar olan ve uluslararası konjonktürün de el vermesiyle 2009'deki tökezlemeye kadar ekonomi cephesinde işleri tıkırında giden AKP'ye elbette ki bu durumun toplumsal destek kazanması ve bu desteği konsolide etmesinde büyük katkıları vardır. Ancak AKP, bu ekonomik itkinin dışında başka siyasal denklemleri (ilk ve ikinci iktidar döneminde demokrasi havariliği, sonrasında keskinleşen bir toplumsal kutuplaşmaya oturması gibi) başarıyla kullanabilmesiyle bu noktadadır.

2015: Bir Krize Gebe Mi?

1980 sonrasında yaşama geçirilen neoliberal politikaların en başarılı uygulayıcısı kabul edilebilecek AKP hükümetinin, 2002'deki iktidarının başlangıcından itibaren ekonomideki temel mottosu "uluslararası piyasaya tam entegrasyon, kuralsızlaştırma, esnekleştirme, güvencesizleştirme" olmuştur. Bu politikalar ulusal ve uluslararası sermaye çevreleri açısından Türkiye'yi bir cennete çevirirken, kredi temelli tüketimin kısa dönemli büyüyle emekçi sınıflar açısından cehennemin üstü bir süreliğine cılananmıştır: "Tek haneye düşen

Likiditenin bol olduğu yıllar boyunca ekonominin lokomotifi inşaat sektörü olmuştur. Özellikle AKP'ye yakın sermaye grupları bu süreçten büyük bir gelişme elde ederek çıktılar. Tayyip Erdoğan'ın "İnşaat olmazsa ülke bitmiş demektir" dediği sektör açısından hızlı genişleme yerini şimdilerde durgunluk ve daralmaya doğru bırakıyor gibi görünmekte.

enflasyon, dış dünyadan yılda 40 milyar doları bulan muazzam sermaye girişi, düşen dolar, patlayan ithalatın göz kamaştırıcı bolluğu, inşaat odaklı bir büyüme ve bütün bunlardan bütçeye akan dolaylı vergiler, bol kepçe özelleştirme gelirleriyle çalışkan, yatırımcı, üretici iktidar imajı..." (Mustafa Sönmez, 7 Haziran Sandığının Kilidi: İş ve Aş, Birgün, 27 Nisan 2015).

Ancak bu cilanın uzun sürelik bir gideri yoktur. 2015 itibariyle iktidar açısından bile anlatılacak pembe bir tablonun varlığından bahsetmek çok mümkün değildir.

Dünya çapında gelişmiş ülkeleri etkileyen 2008 krizi sonrasında bu ülkelerdeki sermaye spekülasyon kazanç peşinde yüksek faiz oranları sunan Türkiye gibi çevre ülkelere yönelmiş; 2013 sonuna kadar çeşitli dalgalanmalar olsa da ülkeye yüksek miktarlarda sıcak para girişi olmuştur. Ancak gelişmiş ülkelerde (özellikle ABD'de) yaşanan toparlanma sonrasında sermaye girişlerinde azalmalar başlamış; 2014'te ise toplam sermaye hareketlerinde %40'a yakın daralma yaşanmıştır. Ülkeye akmaya devam eden yabancı sermayenin önemli bir bölümü de hisse senedi, tahvil gibi hızlı çıkış yapmaya elverişli yatırım kaynaklarına yönelmektedir.

Yabancı sermaye girişindeki daralmanın bir etmenini gelişmiş ülkelerde ekonominin toparlanması ve dolayısıyla sermayenin buralara doğru kayması oluşturuyorsa diğer etmenleri de ekonomik göstergelerdeki tökezlemelerin bariz hale gelmesi, iktidarını daimileştirmek için her türlü hamleyle girişebilecek bir iktidarın siyasi istikrar açısından güven vermemesi (hele ki bu ülkede Gezi direnişi gibi bir topyekün kalkışma da yaşanmışken), Türkiye'nin sınır komşularında yaşanan iç savaşlar gibi faktörler oluşturmaktadır. 2013'te yayınladığı Finans Raporu'nda IMF, Türkiye'yi piyasa koşullarının kötüye gidişi durumunda en

kırılgan 5 ülkeden biri olarak göstermekte; borç ödeme kapasitesinin gerilediğini ifade etmekteydi.

Likiditenin bol olduğu yıllar boyunca ekonominin lokomotifi inşaat sektörü olmuştur. Özellikle AKP'ye yakın sermaye grupları bu süreçten büyük bir gelişme elde ederek çıktılar. Tayyip Erdoğan'ın "İnşaat olmazsa ülke bitmiş demektir" dediği sektör açısından hızlı genişleme yerini şimdilerde durgunluk ve daralmaya doğru bırakıyor gibi görünmekte. 2013 yılında %7 büyüyen inşaat sektörü, 2014'ün ilk dokuz ayında ancak %2.2 büyüme gösterebildi. 2013'teki büyümenin motoru da büyük oranda kamu yatırımlarıydı. Faizlerin durumu, dolardaki artış vatandaşın konut edinme eğilimlerini, uzun vadeli borca girme isteğini de büyük oranda etkilemekte. TÜİK'in her ay yaptırdığı tüketici eğilim anketine göre 2014'ün son çeyreğinden Mart 2015'e kadar gelecek 12 ayda konut edinme eğiliminde %25'lik sert bir düşüş göze çapıyor.

2015 Türkiye'sine dair kötü ekonomik göstergeler bunlarla sınırlı değil. Borçların geri ödenmesinde de tıkanma kendisini daha belirgin şekilde göstermeye başladı. Son bir yılda batık tüketici kredisi oranı %50 artarken; gıda, toptan ticaret, inşaat gibi sektörel kredilerdeki batık artışı ise yüzde 20'leri buluyor. Tüketici Birliği, 3 milyona yakın kişinin yasal takip altında olduğunu, 9 milyon insanın kart borcunun yalnızca asgari tutarını ödeyebildiğini söylemekte. Batık kredi sayısı neredeyse küresel krizin vurduğu 2009 seviyesine yükselmiş durumda: 1 milyon 18 bine fırladı. Ödenmeyen kredi kartı borç toplamı da 2002'de 222 milyon lirayken, 25 kat artarak 2015'te 5,8 milyar liraya kadar ulaştı. 13 yıllık AKP iktidarının krediye dayanarak kazancından daha fazla harcama döneminin sonu yaklaşıyor. 350 milyar lirayı aşan hane halkı borç yüküne %11'lerde gezinen işsizlik rakamını (ki

gerçekte 6 milyon işsiz bulunmakta), 17 milyon işgücünün %35'inin asgari ücret ve altında çalışmasını (her üç kişiden biri de güvencesiz çalışmakta); yardıma muhtaç sayısının 2015'te 30,5 milyona dayanmasını ekleyin. Faizlerin yükseldiği, liranın dolar karşısında son bir yılda %25 değer kaybettiğini de düşünürseniz kredi ödemelerinde sıkıntıların daha çok kendini göstereceğini, kredi kullanımına dayalı tüketim harcamalarının giderek gerileyeceğini söylemek çok olmasa gerek. Zaten, tüketici ve üreticilerin genel ekonomik duruma ilişkin değerlendirme,

beklenti ve eğilimlerini özetle gösteren bir bileşik endeks olarak her ay TÜİK tarafından yayınlanan Ekonomik Güven Endeksi de durumu gösteriyor:

Ekonomik Güven Endeksi	Ocak	Şubat	Mart
2014	98,2	90,2	91,7
2015	90,7	88,5	74,9

TOBB Başkanı Rifat Hisarcıkıoğlu, "İşler durgun, tahsilatlar sıkıntılı" diye yakınırken sermaye çevrelerinin de ekonomik gidişattan hoşnut olmadığını gösteriyor. Özellikle dolardaki artış, AKP döneminde kazanılan özelleştirme ihalelerinin bedellerini ödemek için yurtdışından döviz cinsinden alınan borçlar yandaş sermayenin gırtlaklara takılacak cinsten. Şimdiden bazıları kazandığı özelleştirme ihalelerinden çekiliyor bile. Temmuz 2014'te 2,8 milyar dolarlık teklif vererek şans oyunları lisansını alan Net Şans – Hitay O.G.G., 9 milyon dolarlık teminat mektubunu yakmayı göze alarak kazandığı ihaleyi imzalamayacağını açıkladı; sonuçta 10 ayda kurdaki artış eli yakar cinsten.

Ekonominin işleminde yardım eli olarak kullanılan cari kamu harcamalarının da sınırları daralmıştır.

Türkiye'de 2015 sonuna kadar ekonominin geleceğini belirlenmesi önemli rol oynayacak birkaç faktör var: petrol fiyatları, FED (ABD Merkez Bankası)'in Eylül ayındaki faiz kararı, ECB (Avrupa Merkez Bankası)'nin olası parasal genişleme kararı, Rusya'daki krizin durumu, Ortadoğu'daki gelişmeler. Bu gelişmeler doğrultusunda AKP dönemindeki büyüyen Türkiye balonu iyice incek gibi görünüyor.

Güneş Gümüş

Cumhuriyet rejiminin dinle ilişkisini değerlendirirken 1924-45 arası dönem radikal nitelikte bir evre olarak ele alınmaktadır. Ancak belirtilen dönem içindeki uygulamalara, kurucu kadronun açıklama ve yaklaşımlarına bakıldığında bu döneme aynı seyrini koruyan, homojen bir tavır atfetmek güçleşir. Kemalist rejimin bu süreç içinde de sonrasında da dinle çetrefilli (gitgelleri de içeren) bir ilişki olduğunu söylemek doğru olacaktır. Bu bağlamda Nur Betül Çelik, “Kemalizm: Hegemonik Bir Söylem” adlı makalesinde Kemalist rejimin din konusundaki farklı stratejilerini tarifleyerek yeni bir değerlendirme çerçevesi sunmaktadır.

Nur Betül Çelik, Kemalist rejim açısından dinin konumunun kararsız ve muğlak olduğunu; bu durumun da rejimle Müslüman yurttaşlar arasındaki gerilimli ilişkiden kaynaklandığını belirtmektedir. Çelik, “Kemalist laiklik söylemi, bir yandan İslam'a karşı kuşkucu davranır ve dinin toplum hayatındaki rolünü sınırlamaya çabalarken, öte yandan da meşruiyetini sürekli baltalayan, yurttaşlarının kimliklerini inançları temelinde tanımlamakta oldukları gerçeği karşısında kırılğan” (2004: 86) olduğunu ifade etmektedir. Çelik, Kemalist rejimin, yeni kimlik ve düzen yaratma iddiasının yurttaşlar nezdinde istediği karşılığı bulamamasından kaynaklanan gerilimi aşmak üzere din konusunda üç farklı söylemsel stratejiye başvurduğunu söylemektedir.

Çelik'e göre Kemalizmin din konusundaki stratejilerinden ilki “İslam'ı Cumhuriyet'in gerçek düşmanı olarak yadsıyan dışlayıcı bir mantığa dayanır” (2004: 87) ve köktenci bir din yadsımasını ifade etmektedir. Kemalist rejimin bu çerçevede değerlendirilebilecek politika ve

söylemlerine çeşitli dönemlerde rastlamak mümkündür. 1929 tarihli Uyanış dergisinde CHP Tokat milletvekili Refik Ahmet Sevengil'in “Allah'ı da sultanla birlikte tahtan indirdik. Bizim mabedlerimiz fabrikalardır” (Tanör, 2006: 277) ifadesi dine yönelik radikal bir yadsımayı göstermektedir. Benzer örnekler rejimin önde gelenleri tarafından da sunulmuştur. Bir dönem İçişleri Bakanlığı yapan Şükrü Kaya 1934'te TBMM'de “Dinler işlerini bitirmiş, vazifeleri tükenmiş, yeniden uzviyet ve hayatiyet bulamayan müesseselerdir” ifadelerini kullanırken meclisten sözlerine bravo nidaları ve alkışlarla karşılık verilmesi de dine yönelik köktenci bir yadsımayı örneklemiştir (Tanör, 2006: 269). Mustafa Kemal'in kendisinin de 1 Kasım 1937 yılında “bu (CHP programındaki) prensipleri, gökten indiği sanılan kitapların dogmalarıyla asla bir tutmamalıdır. Biz, ilhamlarımızı, gökten ve gâipten değil, doğrudan doğruya hayattan almış bulunuyoruz.” şeklindeki sözleri dine yönelik sadece dışlamayı değil reddiyeyi de göstermektedir.

Kemalist rejimin dini dışlamasının en çarpıcı biçimini din eğitiminin hasıraltı edilmesi, cami açılmaması, imam yetiştirecek okulların kapatılması gibi pratiklerde görmek mümkündür. Rejim, 1927'den başlamak üzere 1935'e kadar kademeli olarak din eğitimi okullardan kaldırmış; talep olmadığı söylemiyle imam hatip okulları ve ilahiyat fakülteleri de 1930'lar itibarıyla kapatılmıştır. “Din eğitiminde 15 yıl kadar süren boşluk (devletin bizzat eğitim vermemesi, örgütlü olarak verilmesine de pek izin vermemesi)... hac ziyaretlerine döviz ayrılmaması, bazı cami ve mescitlerin hizmet dışı bırakılması,

türbelerin kapatılması, dinsel yayınların kısıtlanması vb.” (Tanör, 2006: 287) yönünde politikalar dinin reddiyesinin sert örneklerinden olmuştur.

Çelik'e göre kullanılan ikinci strateji ise “dini bütünüyle yadsımak yerine Türkiye Cumhuriyeti'nin herhangi bir inancı resmi din olarak tanımamasının laiklik ilkesi gereği mümkün olmadığını vurgulayarak, dinin alanını sınırlamaya yöneliktir” (2004: 87). Bu strateji dinin alanını dünyevi işleri içermeyecek şekilde sınırlandırılması kadar dinin hurafeler, mitler ve dogmalardan kurtarılarak kabul edilebilir bir biçime getirilmesi çabalarını da içermektedir. Bu stratejinin “din devlet işlerine karışamaz, ama devlet din işlerine karışabilir, bunları düzenleyebilir ve denetleyebilir” biçiminde okunması da yanlış olmayacaktır.

Mustafa Kemal'in “Din, bir vicdan meselesidir. Herkes vicdanının emrine uymakta serbesttir. Biz dine saygı gösteririz. Düşünüşe ve düşünceye muhalif değiliz. Biz sadece din işlerini, millet ve devlet işleriyle karıştırmamaya çalışıyor;; kasta ve fiile dayanan taassupkar hareketlerden sakınıyoruz.” ve “Din lüzumlu bir kurumdur. Dinsiz milletlerin devamına imkan yoktur. Yalnız şurası var ki din, Allah ile kul arasındaki bağlılıktır.” (Atatürk, 2012: 340 ve 337) sözleri de dini yok saymadan onu vicdan alanına sevk etme isteğini göstermektedir.

Kemalist rejim, dini maneviyat meselesi olarak ele almak ve böyle konumlamakla yetinmemekte; dini kabul edilebilir (cumhuriyet rejimine uygun) hale getirilmesine yönelik adımlar da atmaktadır. İslam dininin Kemalist ulus-devlete uygun hale getirilmesi bağlamında 1928'de Fuat Köprülü başkanlığında bir komisyon oluşturularak İslam dini reforma tabi tutulmaya girilmiştir. Bu komisyonun çalışmaları sonucunda dinin ıslahı adına namaz ve ezanın Türkçeleştirilmesi, camilere oturmak için sıraların yerleştirilmesi, camiye ayakkabı ile girilmesi ve camide müzik çalınması gibi teklifler getirilmiştir. İslam'ı Protestanlaştırmaya yönelik bu teklifler ciddiye alınıp yaşama geçirilmese de 1932'de ibadetlerin Türkçeleştirilmesi hayat bulmuştur. Maarif Vekilliği de yapan Dr. Reşit Galip'in “Müslümanlık: Türk'ün Milli Dini” kitabına kaynaklık eden tezi ile Gökalp'in Osmanlı dönemindeki bu yöndeki projeleri ibadetin Türkçeleştirilmesinde etkili olmuştur. Galip, İslamiyetin Türklere has bir formunu üreterek dinin millileştirilmesini hedeflemektedir.

Kemalist rejimin dine yönelik müdahaleleri dini ibadetin biçimiyle sınırlı değildir; dinin içeriğinin biçimlendirilmesine dair

de çaba gösterilmiştir. Din dersinin eğitim müfredatının içinde yer aldığı 1935'e kadar din derslerinde okutulacak kitaplar aracılığıyla “cumhuriyet çocuğunun” dini algısı şekillendirilmeye çalışılmıştır. Bu bağlamda Abdülbaki Gölpınarlı'nın (soyadı kanunu öncesinde Muallim Abdülbaki olarak geçen) hazırladığı Cumhuriyet çocuğu için din kitaplarında İslamiyet'in “makul bir din” olacak şekilde genç kuşaklara sunulmasının örneklerini bulmak mümkündür. 1929-30 öğretim yılına ait 5. sınıflar için din kitabında Cumhuriyet rejiminin laikliği İslam dininin bir parçası olarak anlatılmaktadır: “Dünya işlerini, milletin iradesi için konulan kanunlar tayin eder. Beşeri muameleler, bu kanunlara tabidir. Bu muamelelerin din ile alakası yoktur. Beşeri işlerde akıl ile ilim hakimdir. İslam dini dünyaya ait işlerde aklın ve ilmin hakimiyetini kabul eder” (Abdülbaki, 2012:

83). Bireyin dinsel ibadetinin nasıl olması gerektiğinin sınırları da çizilmektedir: “Peygamber'i, boyun namaz kılar, oruç tutar, dua ederdi zannedenler yanılırlar. Namaz kılardı, fakat daima değil. Orucu da öyleydi” (Abdülbaki, 2012: 74).

Din kitaplarında ibadetin hangi dilde gerçekleşeceğine de yer verilmiştir: “Bir Türkün, anlamını bilmediği, anlamadığı Arapça ile Allah'a hitap etmesi, adeta papağanın konuşmasına benzer. Böyle bir hitap, böyle bir dua, elbette ruhtan doğmaz. Allah'a karşı samimi olmak, bütün duygularımızı, isteklerimizi, duyduğumuz, istediğimiz gibi söylemek için mutlaka Türkçe söylememiz, kendi anadilimizle hitap etmemiz lazımdır” (Abdülbaki, 2012: 101).

Din açısından iyi bir insan olmak bir yandan vatana hayırlı olmaya bağlanmakta diğer

Din konusunda rejim açısından ikili bir salınım halinden bahsetmek daha uygun olacaktır: bir yanda daha radikal bir sekülerizm çizgisi (dinin yadsınmasını içeren) ile dinin kabulü temelinde onun ehlileştirilmeye ve de millileştirilmeye çalışılması. Cumhuriyet'in kurucu kadroları, tek parti iktidarı boyunca bu iki eğilim arasında gitgellerle din konusundaki tavırlarını oluşturmuşlardır. Bu eğilimlerin etkinliğine göre tarihsel bir dönemlemeye gitmek doğru olmayacaktır. Aynı dönem içinde, hatta aynı isimler tarafından bu iki farklı eğilimi yansıtan örnekler bulmak mümkündür.

yandan da vatanın varlığı dinin var olmasının koşulu olarak dillendirilerek dinsel inanç milli kimliğin ikincil bir ögesi, destekleyicisi olarak sunulmaktadır: “Türk milleti, bağımsız bir millet olmasa, ne hayır yapacak paramız kalır, ne de hayrı emreden dinimiz. En büyük hayır, vatana yapılmalıdır. Vatan, eski kafalı kör bağnazların zannettikleri gibi, dua ile korunmaz” (Abdülbaki, 2012: 53).

Nur Betül Çelik (2004: 87), Cumhuriyet rejiminin üçüncü stratejisi olarak “İslam değil; fanatikler ve fanatizm reddedil” mesinden bahsetmekte ve bu stratejinin ikincisine yakınlığına işaret etmektedir. Bu strateji bağlamında inançları sömürenlere karşı sert bir söylem geliştirilmektedir. Abdülbaki Gölpınarlı'nın hazırladığı din kitaplarında dinsel fanatizme karşı çokça ifade bulmak mümkündür; genellikle de İslam dini ile fanatizmin, bağnazlığın bağdaşmadığı vurgulanmaktadır: “İslamlık bağnazlığı yasaklar.”; “Müslümanlık, bağnazlık yolu değil, yenilik ve medeniyet yoludur.”; “Din sahtekarları, halkı aldatmak için, medeniyetin, ilerlemenin aleyhinde bulunurlardı” (Abdülbaki, 2012: 46, 68 ve 71).

Dinsel inançlar kabul görürken fanatizmin hedef tahtasına konulmasının örneklerini edebiyat yazınında da görmek mümkündür. Abdullah Özpolat'ın Reşat Nuri Güntekin'in Yeşil Gece (1928) ve Halide Edip Adivar'ın Vurun Kahpeye (1926) romanları üzerinden tartışma yürüttüğü “Bir ulus yaratmak: Erken dönem cumhuriyet romanında din adamının temsili” makalesi edebiyat dünyasında yansımaları bulan bu anlayışı anlatmaktadır. Özpolat, çalışmasında erken Cumhuriyet dönemine ait olan bu iki romanda din adamları ile öğretmenin yansıtılmasındaki karşıtlığı ele almakta ve bu eserlerde dar kafalılığın, geri kalmışlığın örneği olarak sunulan din

adamına karşı ilerlemenin, modernleşmenin öğretilerinde sembolleştiğini ifade etmektedir (2012: 2473). Bu romanlarda dinsel yobazlığın, fanatizmin taşıyıcısı olarak çizilen din adamı birçok kötü özelliği (çıkarıcılık,

Kemalist rejim, dini maneviyat meselesi olarak ele almak ve böyle konumlamakla yetinmemekte; dini kabul edilebilir (cumhuriyet rejimine uygun) hale getirilmesine yönelik adımlar da atmaktadır. İslam dininin Kemalist ulus-devlete uygun hale getirilmesi bağlamında 1928'de Fuat Köprülü başkanlığında bir komisyon oluşturularak İslam dini reforma tabi tutulmaya girişilmiştir.

işbirlikçilik, düzenbazlık gibi) taşırken toplumun aydınlanması önünde engel olarak anlatılmaktadır. Öğretmen ise yenilikçilik, değişime açıklık, fedakarlık gibi iyi nitelikleri taşırken onun aracılığıyla ulus-devlet inşasının gerçekleşeceğinden dem vurulmaktadır.

Nur Betül Çelik'in Kemalizmin din konusundaki stratejileri rejimin bu konudaki salınımlarını göstermektedir. Ancak Çelik'ten farklı olarak, ikinci ve üçüncü strateji birbirinden ayrılmayı gerektirmeyecek kadar yakın ve bağlantılı olduğundan rejim açısından ikili bir salınım halinden bahsetmek daha uygun olacaktır: bir yanda daha radikal bir sekülerizm çizgisi (dinin yadsınmasını içeren) ile dinin kabulü temelinde onun ehlileştirilmeye ve de millileştirilmeye çalışılması. Cumhuriyet'in kurucu kadroları, tek parti iktidarı boyunca bu iki eğilim arasında gitgellerle din konusundaki tavırlarını oluşturmuşlardır. Bu eğilimlerin etkinliğine göre tarihsel bir dönemlemeye gitmek doğru olmayacaktır. Aynı dönem içinde, hatta aynı isimler tarafından bu iki farklı eğilimi yansıtan örnekler bulmak mümkündür. Hatta bu konunun ele alındığı

bölümdeki alıntılar incelendiğinde bir eğilimi güçlü şekilde yansıtan ifadenin diğerine de açık kapı bıraktığını; kısacası aralarında geçişler olduğunu görmek mümkündür.

Eğreti Bir Kurum: Diyanet İşleri Başkanlığı

Türkiye Cumhuriyeti'nin en tartışmalı kurumlarından olan Diyanet İşleri Başkanlığı, 3 Mart 1924'te Şeriye ve Evkaf Vekaleti'nin yerine Başbakanlığa bağlı bir kamu kurumu olarak kurulmuştu. Fikir babalığını Ziya Gökalp'in yaptığı Diyanet, bir kamu kuruluşu olarak örgütlenmesi nedeniyle farklı tarafların eleştirilerini üzerine çekmiştir. Diyanet, Kemalist rejimin dini ehlileştirme yönündeki müdahalelerinde bir araç niteliğindedir:

“Diyanet İşleri Başkanlığı teknik bir kamu hizmeti kuruluşu olarak çalışıyor, rejimin talepleri doğrultusunda dinin kişiselleşmesine katkıda bulunuyordu. Yetkileri sınırlıydı, ruhani bir otoritesi yoktu. İslami kurallar öneremez, teolojik araştırma yapamazdı, dinsel mülk (vakıf) sahibi değildi. Kısacası DİB, laikleştirme politikasına dinsel

meşruluk kazandırma görevi yüklenmişti. Bütçesi ve atamalarıyla tam bir devlet dairesiydi. Devlet, dinin siyasal ve toplumsal alana karışması olasılığına karşı DİB'yi kullanmaktaydı” (Tanör, 2006: 287).

Diyanet İşleri Başkanlığı'nın faaliyetleri ibadet ve inanç alanına indirgenmiş; rejimin bu kurumdan beklentisinin iki yönde olmuştur: “hurafelerden arındırılmış” dini bilgi ve kültür verme ile dinin devlete, cumhuriyet ideolojisine ve inkılaplara bir şekilde uzlaştırılması” (Kara, 2005: 190). Elmalılı Hamdi Yazır'ın Kuran tefsiri gibi Diyanet'in ortaya koyduğu eserler de bu amaca hizmet eder nitelik taşımakta; ibadetin Türkçeleştirilmesine önemli katkılardan birisini oluşturmaktadır.

Diyanet'in kendisi Kemalist rejimin dinle kurduğu tek yönlü ilişkinin (din devlete karışmazken devletin dine müdahalesinin yaşandığı) bir örneğini sunmaktadır. Diyanet, rejimin isteklerine uygun şekilde hareket edip ürünler ortaya koyarken din politikasının belirlenmesinde neredeyse hiçbir etkiye sahip değildir. İbadetin Türkçeleştirilmesi ya da 1934'te Ayasofya'nın müze haline getirilmesi

Yeni Cumhuriyet, Diyanet'i dine yönelik müdahalesinde bir araç olarak düşünmüş ve kendisi açısından kabul edilebilir bir dinin ortaya çıkmasında onun yardımlarından yararlanmıştı. Ancak bu kurum, bir yandan dini ehlileştirmeye çalışırken diğer yandan da dinsel inancı (hem de Sünni mezhebini egemen hale getirerek) kapsamanın aracı da olmaktadır. Bu durum, gelecekte farklı sonuçlara da kapı aralayacaktır.

gibi önemli gündemlerde dahi Diyanet'e fikir sorma gereği hissedilmemiştir.

Yeni Cumhuriyet, Diyanet'i dine yönelik müdahalesinde bir araç olarak düşünmüş ve kendisi açısından kabul edilebilir bir dinin ortaya çıkmasında onun yardımlarından yararlanmıştı. Ancak bu kurum, bir yandan dini ehlileştirmeye çalışırken diğer yandan da dinsel inancı (hem de Sünni mezhebini egemen hale getirerek) kapsamanın aracı da olmaktadır. Bu durum, gelecekte farklı sonuçlara da kapı aralayacaktır: "Halifelik'in kaldırılması da, devlet katında Sünni damgasının son bulması anlamına gelebilirdi. Ne var ki DİB, Sünni öğretiyi esas aldığından bu gerçekleşmedi. Ama teknik hizmetler sunmaktan ileri gitmeyen sınırlı kapasiteli bir kuruluş olduğundan, tek parti döneminde bu sakınca kendini pek belli etmedi" (Tanör, 2006: 287).

1947 CHP Kurultayı

Erken Cumhuriyet döneminin laiklik açısından dönemlendirilmesi yapılırken 1945 yılı daha yumuşak-ılımlı-pasif (nasıl ifade edilirse) bir laiklik anlayışına bir geçiş noktası olarak kabul edilmektedir. 1945, Türkiye tarihi açısından birçok açıdan dönüm noktalarını barındırır. Çok partili hayatın fiilen olmasa da resmen başladığı bu yıldan itibaren rejimin din konusundaki tavırlarında da kimi farklılaşmalar (yumuşama anlamında) Demokrat Parti dönemine geçmeden başlamıştır. Hatta laiklik konusunda rejimin kurucu partisi CHP içinden yükselen itirazlara 1945'den itibaren rastlamak mümkündür. 1945 yılında CHP içinde bir grup şu yönde değişimleri talep eden bir teklifte bulunmuştur: "1- Dünya işleri din işlerinden tamamiyle ayrılmış olan bir rejimde Diyanet İşleri Reisliği gibi bir teşkilatın yer almaması, 2- Kur'an ve din ibadetinin öztürkçe olarak tanzim ve tertibi. 3- İbadet yerleri Türk'ün

geleneğine uygun bir tarza konularak Halkevlerinin ibadet yeri, ibadet yerlerinin de Halkevine benzer bir şekilde ifrağı. 4- Ruhbanlığın icabı olan her şeyin silinmesi ve ezcümle, sarık, cübbe gibi din tatbikatında kullanılan her nevi kıyafetin ilgası. 5-İbadet usul ve zamanların tanzimi. 6- Diyanet İşleri Reisliği yerine, Dil Kurumu'na benzer bir teşkilatın ikame edilerek, din teşkilatının devlet bünyesinden çıkarılarak millete mal edilmesi" (Sertel, 2009: 119).

Ancak rejimin din konusundaki tutumuna dair tartışmaların en ileri noktasına rejimin kurucu partisi içinden 1947'deki Yedinci CHP Kurultayı'nda varılacaktır. Kurultay'da din konusunda kimi tavizlerin parti programına dahil edilmesi talebi çok sayıda delege tarafından ifade edilecektir. Laiklik politikalarında değişiklik önerileri genel hatlarıyla, türbelerin halkın ziyaretine açılması, seçmeli din derslerinin eğitim müfredatına dahil edilmesi, ilahiyat fakülteleri ile imam-hatip okullarının yeniden açılması, Diyanet İşleri Başkanlığı'nın devlet kurumu olmaktan çıkarılması yönündedir.

Kurultay'da bu değişiklik önerileri kabul edilme de CHP, kendi partisi içinden gelen ve de Demokrat Parti tarafından yaratılan basınç altında halkın desteğini kazanmak için, laiklik ve din konusundaki tavrını esneterek Kurultay'dan sonraki yıllarda bu önerileri yaşama geçirmiştir:

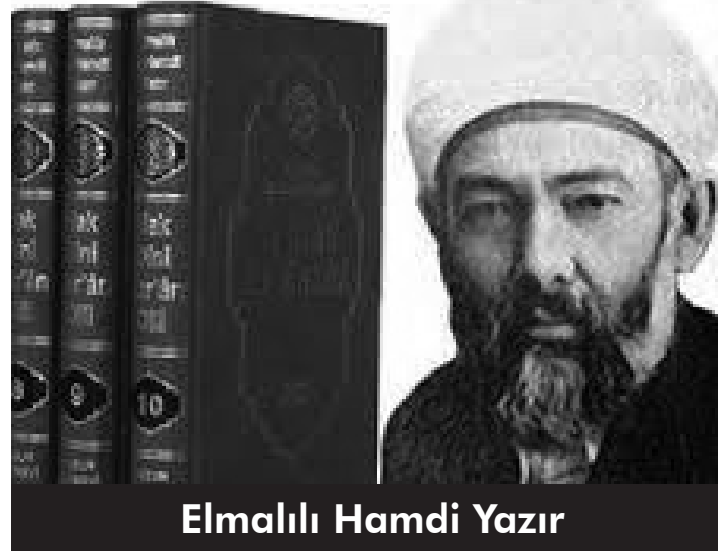
"1 Şubat 1949'da ilkokul programlarına ihtiyari din dersleri konmuştur. Gene 1949 yılı batında, imam-hatip kursları açılmıştır... İlk olarak sekiz ilde açılan kurslar sonraları imam-hatip okulları haline gelmişti. CHP iktidarının son aylarında, 1950'nin birinci yarısı içinde bazı önemli olaylara şahit olunur: 1- Din adamlarının idaresi tekrar Diyanet Reisliğine verilmiştir (Mart). 2- Meşrutiyet İslamcılarının tanınmış siması Şemsettin Günaltay, buhranlı bir safhada okuduğu hükümet programında İlahiyat Fakültesinin açılacağını bildirmiştir. Ankara Üniversitesi Senatosu 7 Ocak 1949 toplantısında fakültenin açılış kararını vermiştir. 3- CHP iktidarının üzerinde hayli tartışılan bir hareketi de 1925 tarihli tekke, zaviye ve türbelerin kapatılmasına dair kanunun birinci maddesinin değiştirilmesi olmuştur. Değiştirilen kanun açılacak türbelerin listesini

hazırlamayı Milli Eğitim Bakanlığı'na, listenin tasvibini de Bakanlar Kuruluna vermiştir. Mart ayında çıkarılan kararname ile de 19 türbe açılmıştır" (Sertel, 2009: 122-3).

Demokrat Parti döneminde CHP'nin bu adımları üzerine basılarak daha ileri de gidilecektir. Ancak Kemalist rejimin kurucu kadrolarından oluşan DP'nin de laikliğe bağlılığı devam edecek, sadece din konusunda yumuşama daha da artacaktır.

Sonuç Olarak

Nuray Mert'in de belirttiği gibi ("1923'te kurulan Türkiye Cumhuriyeti; modern bir devlet olarak, öncelikle laiklik ve milliyetçilik ilkeleri üzerine kuruldu.") rejimin kurucu ilkelerinden olan laikliğin başarısı, rejimin genel başarısı açısından da büyük önem taşımış; kurucu kadrolar tarafından da böyle değerlendirilmiştir. Bu bağlamda laiklik ve din konusunda Kemalist rejimin resmi ideolojisinin egemen ideoloji haline gelip gelemediği önemli bir tartışma konusudur. Kemalizmin laiklik anlayışı ve pratiği nedeniyle farklı kesimlerin eleştiri oklarını kendisine çekmekle birlikte bu konuda belli ölçüde bir başarı elde ettiğini söylemek gerekmektedir. Bu noktada Türkiye toplumunun dikkate değer bir kesimini oluşturan Alevilerin Osmanlı dönemindeki dinsel inançları üzerindeki baskı koşullarının Cumhuriyet'le birlikte ortadan kalkması nedeniyle laik düzenlemelerden hoşnut olmasının etkisi de göz ardı edilmemelidir. Hatta bu hoşnutluk, Sünni İslam anlayışını egemen dini inanç biçimine dönüştüren Diyanet İşleri Başkanlığı'nın ve hatta devletin tutumuna rağmen sürmüştür. Bunun yanı sıra bu dönemde toplumun önemli bir kesiminin (başını öğretmen ve askerlerin çektiği devlet memurları; şehirli, eğitilmiş, nitelikli meslek sahipleriyle yeni zenginleşen orta-üst sınıflar)

Elmalılı Hamdi Yazır

"Bir kitle hareketi olarak gelişen Gezi direnişini tetikleyen önemli faktörlerden birinin iktidarın yaşam tarzlarının muhafazakar temelde müdahalesi olması bu içselleşmenin önemli bir göstergesidir.

Rejimin din konusundaki tutumuna dair tartışmaların en ileri noktasına rejimin kurucu partisi içinden 1947'deki Yedinci CHP Kurultayı'nda varılacaktır. Kurultay'da din konusunda kimi tavizlerin parti programına dahil edilmesi talebi çok sayıda delege tarafından ifade edilecektir. Laiklik politikalarında değişiklik önerileri genel hatlarıyla, türbelerin halkın ziyaretine açılması, seçmeli din derslerinin eğitim müfredatına dahil edilmesi, ilahiyat fakülteleri ile imam-hatip okullarının yeniden açılması, Diyanet İşleri Başkanlığı'nın devlet kurumu olmaktan çıkarılması yönündedir.

Kurultay'da bu değişiklik önerileri kabul edilmese de CHP, kendi partisi içinden gelen ve de Demokrat Parti tarafından yaratılan basınç altında halkın desteğini kazanmak için, laiklik ve din konusundaki tavrını esneterek Kurultay'dan sonraki yıllarda bu önerileri yaşama geçirmiştir.

de laikliği içselleştirdiği görülmektedir¹. İslamcı entellektüellerin laiklik üzerinden yürüttüğü tartışmaların açıktan bir reddiye girişmeden (militan ya da dışlayıcı laikliğe karşı pasif veya ılımlı laiklik karşıtlığı temelinde) laiklik modeli üzerinden gelişmesi de laiklik konusunda toplumsal olarak belli bir kabulün olduğunun göstergesi kabul edilebilir.

Kemalist rejimin belli ölçülerde laiklik ve dinin toplumsal-siyasal konumu konusunda başarılı olduğu söylenebilir de yine de dini bireysel alana indirgenmeye çalışılırken ortaya çıkan boşluğu doldurmada başarılı olunamadığını belirtmek gerekir. Bu başarısızlık laiklik ve din konusunda daha geniş kesimleri masetmeye engel olmuştur. Şükrü Kaya ya da Halil Nimetullah Öztürk gibi unsurların önerileri doğrultusunda topluma yol gösterici olacak alternatif bir ahlaki, kültürel öğreti milliyetçilikten çıkarılamamıştır. Bu nedenle de din vatandaşların kimliklerini

oluşturmasında en etkili unsurlardan biri olmaya devam etmiş ve tek parti dönemi sonrasında kendisine gelececek daha çok filizlik bulmuştur.

Son olarak belirtmek gerekir ki Kemalist rejim dini tamamen dışlamamış, zaman zaman ona karşı derin bir umursamazlık ve yadsıma içine girse de vatandaşları bağlamında yok sayamayacağı kadar yer işgal eden dini genel olarak kendisine uygun şekilde yeniden biçimlendirme (ehlileştirme, millileştirme) eğilimi baskın olmuştur. Tek parti döneminden sonra dinin alanı daha çok genişlese de (devletin bir dinsel inançtan -Sünni İslam- yanallığı temelinde şekillenmiş) laikliğe bağlılık tartışmasız şekilde sürmüştür. Başlangıcından bugüne Kemalist rejimin dinle ilişkisini en iyi tanımlayan sözcük "çetrefilli" olmaya devam etmiştir.

KAYNAKÇA

- 1) ABDÜLBAKİ Muallim, Cumhuriyet Çocuğunun Din Dersleri, Kaynak Yayınları, İstanbul 2012.
- 2) ATATÜRK, Din ve Laiklik Üzerine, Kaynak Yayınları, İstanbul 2012.
- 3) ÇELİK Nur Betül, "Kemalizm: Hegemonik Bir Söylem", Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce: Kemalizm, Cilt:2, İletişim Yayınları, İstanbul 2004, s.75-91.
- 4) KARA İsmail, "Diyanet İşleri Başkanlığı", Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce: İslamcılık, Cilt:7, İletişim Yayınları, İstanbul 2005, s.178-197.
- 5) KURU Ahmet T., Pasif ve Dışlayıcı Laiklik: ABD, Fransa ve Türkiye, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2011.
- 6) Abdullah, "Bir Ulus Yaratmak: Erken Dönem Cumhuriyet Romanında Din Adamının Temsili", Turkish Studies, Volume 7/4 (Fall 2012), s.2473-2483.
- 7) SERTEL Engin, Laiklik ve Türkiye'de Laiklik Sorunu, Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sivas 2009.
- 8) TANÖR Bülent, Kurtuluş Kuruluş, Cumhuriyet Kitapları, İstanbul 2006.

SDH'DEN

SDH 1 MAYIS'TA ALANLARDAYDI!

Ankara

Ankara'da kutlamalar kitlesel bir katılımı gerçekleştirdi. Yaklaşık 20 bin kişinin katıldığı mitingde SDH, 150 kişiyi aşkın kortejiyle meydanlarda coşkulu bir şekilde yürüyüş gerçekleştirdi. İranlı ve Kıbrıslı, Azeri, Afgan yoldaşların katılımıyla gerçekleşen yürüyüşte SDH meydana enternasyonal sloganlarıyla coşku kattı.

Tren garından başlayan yürüyüş miting alanı olarak belirlenen Sıhhiye Meydanı'na kadar devam etti. Meydanda coşkusunu bir an bile yitirmeyen SDH korteji aynı enerjyle sloganlar eşliğinde Kızılay'a yürüyüş gerçekleştirdi. Spartaküs Kültür Sanat Derneği'nin önünde İranlı yoldaşların açıklamalarının okunmasının ardından SDH Ankara'nın uzun süredir büyük bir enerjyle ördüğü 1 Mayıs süreci sona erdi.

Trabzon

Sürekli Devrim Hareketi ve Marksist Fikir Topluluğu ortak kortejle Karadeniz'de de devrimci Marksizm'in bayrağını alanlarda yükseltti. AKP'ye, patronlara, diktatöre "Artık Yeter" diyen SDH'liler kalabalık kortejiyle Trabzon sokaklarından sosyalizm şiarını haykırdı. Trabzon Meydan'a kadar devam eden yürüyüş ve mitingde "Yaşasın Devrim ve Sosyalizm", "Diktatör Gençliği Yenemezsin", "Zafere Kadar Sürekli Devrim" sloganlarıyla Trabzon sokaklarını inletti.

İstanbul

Sürekli Devrim Hareketi Taksim, Beşiktaş, Avcılar, Kadıköy, 1 Mayıs mahallesi, Rumelihisarüstü mahallesi, üniversitelerde 1 Mayıs çağrı afişleri, yazılımaları ve bildirimleriyle emekçileri, gençliği 1 Mayıs'a çağıran çalışmalarını günlerce sürdürmüşlerdi. İstanbul'da 1 Mayıs'ta SDH'liler saat 10.00 itibariyle Zincirlikuyu'dan Beşiktaş'a yürüdü. Ara sokaklarda sendikalarla birlikte direnişi sürdüren SDH'liler saat 12.00'de Beşiktaş Meydanı'na ulaştı.

Şişli ve Beşiktaş kollarından Taksim'e yürümek isteyen sendikalara ve devrimcilere polis saldırısı yaşandı. 300'ün üzerinde gözaltı oldu; gözaltına alınanların 19'u tutuklandı.

HABERLER

Antalya

Antalya'da 1 Mayıs çalışmalarına üniversite ve kent merkezinde günler öncesinden afişleme ve standlarımızla başladık, emekçileri ve gençliği 1 Mayıs'a katılmaya çağırdık.

Antalya'da Aydın Kanza parkından başlayan yürüyüşle başlayan 1 Mayıs eylemi Cumhuriyet Meydanı'nda mitingle devam etti. Biz de coşkulu kortejimizle, durmadan yükselttiğimiz sloganlarımızla yaklaşık 20 bin kişinin katıldığı eylem alanında yerimizi aldık.

İzmir

Bu yılki 1 Mayıs'ta ilk kez yer aldığımız İzmir sokaklarını da kızıla boyadık! "Zafere Kadar Sürekli Devrim" şiarlı pankartımızla alanda yerimizi aldık. Eylem alanında attığımız birçok slogana diğer katılımcılar da destek verdi. Bu yıl İzmir'deki 1 Mayıs'a geçen yılların çok üstünde bir katılım vardı. Eyleme Soma'da katledilen 301 maden işçisinin aileleri de katıldı. AKP'ye ve onun neoliberal politikalarına, hırsızlıklarına, katliamlarına, kapitalist kölelik düzenine ve emperyalist savaş çıkırtkanlığına karşı büyük bir öfke vardı. Basmane'den başlayan yürüyüş Gündoğdu Meydanı'nda miting olarak devam etti.

Kıbrıs

SDH Kıbrıs'ta da alanlardaydı. Kıbrıs'ta Sürekli Devrim Hareketi önce Mağusa Doğu Akdeniz Üniversitesi'nde 1 Mayıs için yürüyüş düzenleyip otobüslerle miting için Lefkoşa'ya geçti. Lefkoşa'da kortejler yürüyüşe geçtikten kısa bir süre sonra bir grup faşist, bozkurt işaretleriyle Kürt ve Rum halklarına karşı faşizan bir saldırı gerçekleştirmeye çalıştı ama devrimcilerin hemen karşılık vermesi üzerine faşist grup püskürtüldü. Ardından Kıbrıslı Rum ve Türk halkının devlet sınırlarıyla ayrıldığı Taksim bölgesine kimlik ve pasaport kontrolüyle geçiş yapıldı. Taksim bölgesinde Kıbrıslı Rum emekçilerinin ve Kıbrıslı Türk emekçilerinin buluşması son derece coşkuluydu. Kıbrıs-SDH etkili sloganlarıyla, kızıl bayrakları ve ajitasyonlarıyla Sosyalist Birleşik Kıbrıs şiarını ve onun enternasyonal mücadelesini başarıyla yükseltti.

Eskişehir

SDH bu yıl ilk kez katıldığı Eskişehir'de de devrimci Marksizm'in bayrağını yükseltti. Sakarya caddesinden başlayan ve Sıhhiye meydanında son bulan yürüyüşün ardından mitingle süren 1 Mayıs eylemine devrimci Marksist bayrağımız ve şiarlarımızı taşıdık.

KARADENİZ'İN DEVİRİMCİ TARİHİ-II

Caner Soykök

Hopa ve Fatsa'yı Özgül Kılan Sebepler

Hopa politik olarak sol için önemli bir konuma sahiptir. Bu durumun nedenlerinin başında, gerek 1990'lara kadar SSCB'ye sınır olması, gerekse Türkiye'de faaliyet yürüten TKP'li partililerin eğitimi ve devletin baskılarından dolayı Moskova'ya giderken bir durak noktası olması geliyor. Bu sınır yerleşkesinden geçtiklerinde yardım eden ve ilişki halinde oldukları hep birileri çıkmakta idi. Aynı zamanda Mustafa Kemal hükümetine gelecek yardımlardan dolayı Enver Paşacı İttihatçıların çıkarttığı gazeteler (İstikbal gibi) Kızıl Ordu'yu sürekli över ve selam gönderirken,

sınırdaki Bolşevikler bölge halkının derin bir sempatisini kazanmaktadır. Trabzon, Giresun, Rize gibi yerlerden sürekli TKP'ye bir akış söz konusudur. TKP Genel Sekreterlerinden İsmail Bilen de yine bu bölgeden, Rize'den çıkmıştır. Nazım Hikmet de 1925'te Sovyet Rusya'ya giderken Hopa'yı kullanır ve İsmail Bilen'le birlikte geri dönerken 1928'de Hopa'da tutuklanır. O dönemlerde Hopalı birçok komünistin varlığından bahsedilmektedir. Hopalı 3. Enternasyonal delegesi Fırıncı Ahmet'in de adı geçmektedir.

1968'de tüm ülkede etkisini gösteren 68 rüzgârının bu coğrafyada

1968’de tüm ülkede etkisini gösteren 68 rüzgârının bu coğrafyada kıyılara kadar uzanmasında 2 başat etken göze çarpıyor. Birincisi TİP’li devrimci öğretmenler, ikincisi ise memleketlerine dönen öğrenciler. Bu durum, Hopalıların sola durdukları güvenin günden güne artmasını sağlamıştır.

kıyılara kadar uzanmasında 2 başat etken göze çarpıyor. Birincisi TİP’li devrimci öğretmenler, ikincisi ise memleketlerine dönen öğrenciler. Bu durum, Hopalıların sola durdukları güvenin günden güne artmasını sağlamıştır. Kızıldere’de katledilen devrimci önderlerin ardından oluşan örgütlenmeler (1975-80 arası)

geçen bu günden 12 Eylül 1980 darbesine kadar Hopa artık tamamen devrimcilerin elindedir. Gece yapılan yazılımlar ve çalışmalar artık serbestçe gündüz vakitleri yapılmaya başlanır. Şehirde sağ görüşlüler olsa da sokakta herhangi bir propaganda yapamazlar. Hopalı devrimci Şefik Kalkan o dönemi şöyle anlatmaktadır: “Bu

Alevi-Sünni çatışması olarak kurgulanan Maraş-Çorum katliamlarına benzer bir yöntemle devlet bu sefer Laz-Hemşin kavgasını yaratmak istiyordu.

Yine aynı şekilde Ordu ve Fatsa’da fındık ve çay eylemlerinin yanında devrimci örgütlerin de sahada var olmasıyla toplumsal muhalefet hız kazanıyordu. Öncesinde Ordu özneline gelişen Hristiyan ve Gürcü nüfusun kültürel sanatsal etkinlikleri, eğitim alanında bazı hocaların ilerici dergiler çıkartması ve solun 1975-80 arası yükselişi, Terzi Fikri

Erdoğan’ın Hopa mitingini protesto sırasında kullanılan yoğun biber gazıyla katledilen devrimci öğretmen Metin Lokumcu

daha çok anti-faşist mücadele ekseninde şekillenir. Hopa’da sol hareketin gelişimi açısından ilk sıçrama 1976’da Hopa lisesinde MHP’liler tiyatro gösterilerine gidebilsinler diye okulun tatil edilmesi üzerine gerçekleşen tepkisellik sonucu okulun işgal edilmesidir.

1977’de ise TÖB-DER üyesi Vural Ural’ın, Hopa’da Adnan Menderes’in oğlunun toplantısı sonrasında faşistler tarafından öldürülmesi sonucu gerçekleşen kitlesel cenaze töreni de önemli anlardan birisidir. Bu Hopa tarihinin en kalabalık cenazesi idi. Bu olaydan sonra solda genel olarak bir hareketlenme yaşanmaya başlanmıştır.

1977 Trabzon, 78 Hopa ve 79’da Rize merkezli 1 Mayıs mitingleri düzenlenir. 1979 Rize’deki 1 Mayıs mitingini en kalabalık geçen miting olup , mitingin ardından 35-40 araçlık bir konvoy Hopa’ya doğru yola çıkarken MHP’lilerin Çayeli’nde dağlardan ve tepelerden tuğla ve taş atılması sonucu araçların birçoğu zarar görür ve o gün Pazar’dan başlayarak Hopa’ya kadar MHP ve Ülkü Ocaklarının büroları sökülüp denize atılır. Bahsi

olaydan sonra ortada düşmanın kalmadığı bir dönem başladı. Hareket tarzımız faşistlerin bertaraf edilmesi üzerinden şekillendiğinden, kendimizi aslında boşlukta hissetmeye başladık. O güne dair hasar gören arabaların masrafları bir çağrı yapılarak 1 saat içinde toplandı” (1).

1979’da bir diğer önemli gelişme seçim mitingini için Hopa’ya gelen Necmettin Erbakan’ın protesto edilerek mitinginin engellenmesidir. Ertesi gün gazeteler “Hoca küçük Moskova’da konuşturulmadı”, “Fatsa’yı Bırak Hopa’ya bak”, “Sağcılar tamamen yok olmuş, sol gruplar birbiriyle çatışıyor” gibi manşetleri devletin Hopa için bazı planlar yaptığını gösteriyordu.

gibi yerel isimleri hareketin çevresine katarak birlikte ilerlemesi halkla bütünleşip belediye seçimlerinin kazanılmasını getirir. Adalet Partisi gibi birçok kesiminin de desteklediği bir seçim kampanyası ile belediye başkanlığı elde edilir. Seçimin kazanılması sonrasında ilk olarak Mahalle Komiteleri eliyle yolundan köprüsüne halkın kendi kendisini yönetmesini sağlamaya yönelik bir deneyimi hayata geçirmeye çalışılmıştır. Seçim çalışmaları boyunca dile getirilen “tefeciyeye, kara borsacıya geçit yok” şiarı bu sefer fiili olarak uygulanıyor ve karaborsacıların önü kesilip şeker, un, çay gibi temel mahsuller uygun fiyata halka dağıtılıyordu. Bir

Hopa, Fatsa gibi özel yerlere sahip olurken, bu bölgelerde olası darbenin ayak sesleri aylar öncesinden kendini belli ederken, yerellerdeki kahramanlıklar ve başarı öykülerine imza atan devrimciler tabiri caizse merkez tarafından yalnız bırakılmıştır. Yerellerdeki devrimcilerin darbeye karşı nasıl mücadele edileceği sorularına rağmen Dev-Yol Merkez Komitesi ve Oğuzhan Müftüoğlu dâhil olmak üzere hiçbir MK bir alternatif gösteremez. Ve Fatsa’ya asker hiçbir direniş görmeden sabah girip akşam çıkar.

1990'lar boyunca Kürt illerine gönderilen ve çatışmalarda hayatını kaybeden askerlerin önemli bir kısmı Karadeniz ve Trabzon bölgesinden çıktığı için aşırı milliyetçi ve Kürt düşmanı bir atmosferin oluşması için elverişli bir ortam bulunmaktaydı. Nitekim hakim sınıflar bu fırsatı kaçırmadılar. Zaten 12 Eylül'den sonra bu milliyetçileştirme stratejisi adım adım devreye sokulmuştu. Karanlık odakların Trabzon gençliğine el atarak onları kullanmaya kalktığı gün gibi ortadadır.

yandan da şehirlerden geçen polis araçları ve askeri araçlar kontrol edilmeden şehre alınmıyordu. Fatsa'da gerçekleşen bu öykü ülkenin farklı yerlerindeki devrimcilere bir motivasyon kaynağı olarak yayılır ve bu ilham kaynağından egemenler korkuya kapıldıkça ordunun ayak sesleri duyulmaya başlar. Demirel hükümeti döneminde basın eliyle sürekli Fatsa'ya dair kargaşanın hakim olduğu, silahların susmadığı tarzında bir görüntü çizilmeye çalışılır. Ancak hem Hopa'da, hem Fatsa'da darbenin gelişi aylar öncesinden belli olmasına rağmen bu bölgede örgütlü yapıların merkezlerinin ne yazık ki bu süreci aşacak gerekli devrimci donanım ve perspektife sahip olmadığı kısa sürede açığa çıkacaktır. Oğuzhan Müftüoğlu bunu 2011 yılında basılan söyleşi kitabında (Bitmeyen Yolculuk) belirterek; "Önderlik mekanizmasının görevi, işlerin iyi gittiği bir durumda bunun yetmeyeceğini görebilip gereğini yapabilmektir. Bunu başaramadık" ya da "Dev-Yol'u partileşme süreci diye tanımladığımız o günkü yapısından bir üst düzeye çıkaracak bir sıçramayı yapmak zorundaydık, hareket kendisini aşabilmeliydi. Sonuçta biz bunu yapamadık"(2) demiştir.

Askerin Fatsa çıkartmasına karşın Dev-Yol'un kontrolündeki ilçede herhangi bir direniş gösterilmez. Çoğu militan kırsallara çekilirken, Terzi Fikri "şehri terk etmeyeceğini, veremeyeceği hesabı olmadığını" söyler. O dönemki solun anti-faşist mücadele odağı olması dışında pek de bir programı yoktur. Hopa, Fatsa gibi özel yerlere sahip olurken, bu bölgelerde olası darbenin ayak sesleri aylar öncesinden kendini belli ederken, yerellerdeki kahramanlıklar ve başarı öykülerine imza atan devrimciler tabiri caizse merkez tarafından yalnız bırakılmıştır. Yerellerdeki devrimcilerin darbeye karşı nasıl mücadele edileceği sorularına rağmen Dev-Yol Merkez Komitesi ve Oğuzhan Müftüoğlu dâhil olmak üzere hiçbir MK bir alternatif gösteremez. Ve Fatsa'ya asker hiçbir direniş görmeden

sabah girip akşam çıkar.

Sol, Karadeniz'de 12 Eylül yenilgisinden sonra tekrardan aktif olarak Karadeniz Sahil yolu ve HES mücadelelerinde sahneye çıkacaktır.

1980-2000'ler

Darbenin, solun, toplumsal hareketlerin ve tüm farklı kimliklerin üstünden bir buldozer gibi geçmesinin ardından Hopa görece hızlı toparlanmıştır. Hopa'da 939 kişi yargılanmış 11 idam kararı çıkmıştır. Genel aflla birlikte birkaç yılda geri kalanlar serbest bırakılmıştır. Bu toparlanma da kentin 1990'larda sınır ticaretine açılması, diğer Anadolu şehirlerine nazaran yöre halkının yardım ve yataklık gibi suçlarla bedel ödememesi etkindir. Bir diğer faktörse çay tarımıyla birlikte Lazlar devlete bağlı bir görüntü çizerken, Dev-Yol gibi devrimci örgütlerde Lazların değil Hemşinlilerin çoğunluğu oluşturması burayı özel kılan bir etkindir.

2004'te ÖDP'nin yerel seçimleri kazanmasıyla ülke genelinde tekrardan gözler Hopa'ya çevrilmiştir. Bu durum sadece ÖDP için değil bütün sol/sosyalist çevreler için moral kaynağı olmuştur. Dışarıdan bakan herkes için başka türlü bir Hopa vardı artık. Fakat bu zafer havası çok sürmemiştir. ÖDP Doğu Karadeniz kongresi tarım kurultayında Çay Üreticileri Sendikası kurma kararı alınmasına rağmen kurulamamış, yerel gazeteler dahi bir türlü geliştirilememiştir. Seçilmesinin

Karadeniz Sahil Yolu

üzerinden bir yıl daha yeni geçmişken ÖDP ile belediye başkanı arasında fikir ve ideoloji ayrılıkları çıkmış; başkanın "bireysel, benmerkezci, kişisel egosu partimiz üzerinde tutmuştur" denilip ÖDP merkez disiplin kuruluna sevk edilmiştir.

13 Temmuz 2008'de Hopa Kültür ve Deniz Festivali kapsamında "Türkiye çevre sempozyumu" yapılmıştır. Bu toplantının önemi, Hopa'daki sol yapılar ve demokratik kitle örgütlerinin ülkedeki ve bölgedeki çevre hareketleriyle ileride HES mücadelelerine evrilecek ilk doğrudan teması gerçekleştirmiş olmasıdır.

2008 seçimlerinde ise Hopalı seçmen doğal refleksi olarak AKP karşısında CHP'yi birinci parti yapmıştır.

1979'da Fatsa deneyimi olan solda, 2004'te Hopa gibi ekonomik olarak çok daha geniş kaynaklara sahip bir sınırlı yerleşkesinde eline geçen tarihsel şans değerlendirilememiş, sol-sosyalist bir belediyecilik anlayışı geliştirilememiş ve bu durum da halkta sola karşı bir hayal kırıklığı yaratmıştır.

2007 yılında ODTÜ Sosyoloji bölümünde yapılan bir araştırmada; Hopa'da yaşayan insanlar arasında bir farklılık var mı ve kendinizi hangi kimliğe ait hissedip tanımlarsınız, sorusuna: "Fakirim, demokratım, vatanseverim, Karadenizliyim, köylüyüm ve lağım" gibi cevaplar gelirken "devrimciyim, sosyalistim" gibi cevaplara pek rastlanmamıştır. Bu olgu Hopa'da sol politika yapanlar için düşündürücü olsa gerek.

Artvin ve Fatsa'da örgütlülük düzeyi, dişe diş geçen ve solcuların üstünlüğüyle sonuçlanan anti-faşist mücadeleler, dillere destan devrimciler... Bütün bu geçmişe rağmen Fatsa deneyimi bir daha

Hrant Dink'in katillerinden Yasin Hayal

tekrarlanamamış. “Çayda, Fındıkta, Tütünde Sömürüye Son” kampanyaları sınıfsal mücadele zeminine oturtulup bir adım öteye taşınamamıştır. 80 Darbesinin provası niteliğinde olan Fatsa operasyonu ile devlet akşamdan sabaha Fatsa'ya girmiş ve bütün örgütlülüğü, hiçbir direnişle karşılaşmadan bitirmiştir. 80 Darbesi ile beraber sol en önemli mevzilerini kaybetmiş ve Karadeniz uzun bir süre sessizliğe gömülmüştür.

90'lara gelindiğinde 1990 yılı başlarından 2007 yılına kadar Karadeniz sahil yolu projesi her aşamasında hukuksuzluklarla devam etmiştir. Trabzon-Rize-Giresun gibi sahil şehirlerinde yaşayan halkla deniz arasına betondan bir duvar örülmüştür, halkın sosyalleşmek için kullandığı alanlar artık yoktur. Kazım Koyuncu gibi figürlerin de başından sonuna tepkisellikleriyle geçen süreçte 2005 yılında Fındıklılı Avukat Cihan Eren hukuki süreçteki mücadelesi sonucu mafya tarafından öldürülür. Ancak mücadele

bazı kazanımlarla sonuçlanır. Mücadele sonucu kurtarılan yerlerden -Giresun'un Tirebolu ilçesi, Eğrice çivil kumsalları, Ordu'da Güzelyalı koyu, Şehir Önü, Ünye gibi- sahil yolu geçirilmemiştir. Kıyıları 1991'de çıkan yasa uyarınca kamunun malıdır. Ancak bilinmesi gereken bir diğer gerçek bizden sonraki kuşak da kamu sayılmaktadır. Yüzyıllardır bambaşka kültürleri barındırmış Karadeniz kıyılarından geriye ise beton evler, birbirinin aynısı beton dolgular üstüne yapılmış bir kıyı şeridi kaldı.

1990'lar boyunca Kürt illerine gönderilen ve çatışmalarda hayatını kaybeden askerlerin önemli bir kısmı Karadeniz ve Trabzon bölgesinden çıktığı için aşırı milliyetçi ve Kürt düşmanı bir atmosferin oluşması için elverişli bir ortam bulunmaktaydı. Nitekim hakim sınıflar bu fırsatı kaçırmadılar. Zaten 12 Eylül'den sonra bu milliyetçileştirme stratejisi adım adım devreye sokulmuştu. Karanlık odakların Trabzon gençliğine el

atarak onları kullanmaya kalktığı gün gibi ortadadır. 2005'te TAYADlılara yapılan linç girişimi, 2006'da Rahip Santora cinayeti, Mc Donalds'ın bombalanması, 2007'de Hrant Dink suikastı gibi olaylar, birbirini izlemiştir. Bütün bu saldırılar ve faillerinin bilindiği, yönlendirildiği daha sonra ortaya çıkacaktı. Diğer taraftan her şey kötü değil. Son 4-5 yılda HES mücadeleleri farklı bir manzara ortaya koyuyor: Hakları için direnen Karadeniz.

Son Söz

Birlikte yaşayabilmenin yolunun birbirine benzemek fikrinden kurtularak, birbirinin farkını bilen, gören ve bu farklılıklarla bir arada yaşamayı başarabilen bir topluma dönüşmemiz gerekiyor. Diğer taraftan burjuva sistemse bütün dünyada olduğu gibi Türkiye'de ve özel olarak Karadeniz'de de farklılıkları düşmanlık haline dönüştürmeye çalışıyor. Bunu engellemek bizim elimizde. Bu konudaki en büyük silahımız bütün emekçileri kapsamamız ve enternasyonalist bir ruhla yeni devrimci gençliği somut bir güç haline getirmemizdir.

Öncelikle ezilen her grubun kendi ezilmişliğini ve kültürünü daha önemli görmesi, mücadelelerini ayrı ayrı mecralarda yürütmeleri hepsinin birlikte kaybetmesi sonucunu çıkaracaktır. HES mücadelelerinin de kentlerden ve işçi sınıfı mücadelesinden kopuk olması, onları köylere hapsedecek ve yalıtılıp sönmülmeyecektir. Kapitalizm emekçileri sefaletle sürüklediği gibi çevreyi tahrip eder, insanları birbirine düşürür. Devrimci mücadele ise halkın çok büyük bir kısmı olan emekçileri sisteme karşı birleştirir, özgürleştirir.

(1) Karardı Karadeniz, İletişim Yayınları, s.271-272

(2) Oğuzhan Müftüoğlu, Bitmeyen Yolculuk, Ayrıntı Yayınları, s.210

Birlikte yaşayabilmenin yolunun birbirine benzemek fikrinden kurtularak, birbirinin farkını bilen, gören ve bu farklılıklarla bir arada yaşamayı başarabilen bir topluma dönüşmemiz gerekiyor. Diğer taraftan burjuva sistemse bütün dünyada olduğu gibi Türkiye'de ve özel olarak Karadeniz'de de farklılıkları düşmanlık haline dönüştürmeye çalışıyor. Bunu engellemek bizim elimizde. Bu konudaki en büyük silahımız bütün emekçileri kapsamamız ve enternasyonalist bir ruhla yeni devrimci gençliği somut bir güç haline getirmemizdir.

1 Mayıs Süreçlerinde AKP'yi Köşeye Sıkıştırmak Mümkün mü?

1 Mayıs sürecini geride bıraktık; ancak sürece dair söylenecek çok şey olduğunu belirtmek gerekir. Evvela, 1 Mayıs sürecinde temel tartışma noktası yine Taksim'di. "Taksim'e gireriz; giremezsiniz!" tartışması üzerinden dönen süreçte beklenen oldu ve 20 binin üzerinde polise karşı direnmeye çalışanlar polis şiddeti karşısında uzun süre tutunamadı ve AKP bu 1 Mayıs'ı da "hasarsız" atlatmayı başardı.

Öte taraftan AKP'nin hukuk âbidesi gibi tasvir ettiği "yeni Türkiye"nde bir günde 364 kişi gözaltına alındı; sonraki süreçte ondan fazla kişi tutuklandı!

"AKP'ye bu 1 Mayıs sürecinde ciddi bir hasar vermek mümkün müydü?" sorusu üzerinden gelecek döneme hazırlanmanın hayati öneme haiz olduğunu mutlaka belirtmek gerekir.

Bu yazıda AKP'nin Taksim Meydanı'nı senelerdir emekçilere neden kapattığını; salt alan tartışmalarına indirgenen 1 Mayıs süreçlerinin sosyalist sola verdiği zararları ve 1 Mayıs süreçlerinde AKP'yi köşeye sıkıştırabilecek yöntemleri ele almaya çalışacağız.

AKP 1 Mayıs'larda Taksim'i Neden Kapatıyor?

"AKP Taksim'i neden kapatıyor?" sorusuna AKP'nin iktidara geldiği

2002'den buyana uyguladığı politikalar sonucunda emekçiler açısından ortaya çıkan tabloyu ele alarak başlamak uygun olacaktır. Malum, AKP iktidarı ekonomik araç olarak neo-liberal politikaları kullanıyor. Bunu yaparken elbette işçi sınıfını sürekli güvencesizleştiriyor; zengin ve yoksul arasındaki uçurum giderek artıyor. OECD'nin araştırmasına göre 34 ülkenin yer aldığı sıralamada zengin ve yoksul arasındaki uçurumda Türkiye, Meksika'nın hemen önünde 33. sırada yer alıyor. Ayrıca Credit Suisse tarafından yayınlanan 2014 yılı Küresel Refah Raporu'na göre 2000 yılında refahın yüzde 67'sini elinde bulunduran en zengin yüzde 10'luk kesimin payı, 2014 itibarıyla AKP döneminde yüzde 77.7'ye yükseldi.

Bankanın ülkelerdeki en zengin yüzde 10'luk kesimin servetinde 2000-2014 yılları arasında yaşanan değişimi gösterdiği listede Rusya yüzde 84.8 ile zirvede bulunurken, Türkiye hemen arkasında yer alarak

Malum, AKP iktidarı ekonomik araç olarak neo-liberal politikaları kullanıyor. Bunu yaparken elbette işçi sınıfını sürekli güvencesizleştiriyor; zengin ve yoksul arasındaki uçurum giderek artıyor. OECD'nin araştırmasına göre 34 ülkenin yer aldığı sıralamada zengin ve yoksul arasındaki uçurumda Türkiye, Meksika'nın hemen önünde 33. sırada yer alıyor.

ikinci oldu. Türkiye'nin "en yüksek servet adaletsizliği" olan ülkeler kategorisinde yer aldığı listede yüzde 10'luk kesimin servetinin son 14 yılda "çok hızlı" yükseldiği belirtilen 8 ülke arasında Mısır yüzde 22.3 ile birinci, Hong Kong yüzde 21.9 artış ile ikinci ve Türkiye yüzde 21 artışla üçüncü sırada yer aldı.

AKP'nin 1 Mayıs süreçlerini germesinin en önemli nedenlerinden biri işte bu! Yani 1 Mayıs süreçlerinde, kendi ortaya çıkarttığı tablonun görülmesinin önüne geçmek ve işçi sınıfının taleplerinin, rahatsızlıklarının duyulmasını, sınıfın enerjisinin sisteme yönelmesini engellemek...

AKP'nin Taksim'i yasaklamasını bu minvalden okumak anlamlı olur. Hatırlayınız 1 Mayıs 2010'da Taksim Meydanı yasaklı değildi. O yıl direnişte olan Konak Belediyesi işçileri ve Tekel işçileri başta olmak üzere işçi sınıfının taleplerini haykırdığı bir süreçte 1 Mayıs 2010 görece etkili olmuştu. Keza 1 Mayıs 2011 de Taksim Meydanı'nın açık olduğu son süreç olmuş ve o yıl da en az bir önceki sene kadar etkili geçmiş, işçi sınıfının Tekel Direnişi'yle somutlanan talepleri 1 Mayıs alanlarından yükselmişti.

1 Mayıs 2010 ve 2011 Türkiye solu adına muhteşem bir hazırlık süreciyle geçmemiştii elbette; ancak söz konusu dönemde direnişte olan iş kolları, Tekel direnişinin de rüzgârıyla yerelde ve Taksim Meydanı'nda

taleplerini haykırmayı başaramışlardı; ne var ki 2012'den itibaren Taksim Meydanı yasaklandı ve AKP her 1 Mayıs sürecini "Taksim'e giremezsiniz; gireriz" tartışmasına hapsedti. Sosyalist sol bu süreçte duygusal refleksler dışında ciddi hamleler geliştiremedi. İşçi sınıfının yakıcı sorunları dururken alan tartışmaları 1 Mayıs'ların tek sorunu haline getirildi.

AKP 2012'deki 1 Mayıs'tan sonra da bu stratejiyi uygulamaya devam etti. Artan yoksulluk, işsizlik, iş cinayetleriyle geçen yılların ardından işçi sınıfının yıkıcı enerjisinin önüne deyim yerindeyse "dalgakıran" olarak alan tartışmaları meselesini koydu.

Uzun lafın kisası AKP iktidarı, 13 yıllık dönemi boyunca uyguladığı azgın neo-liberal politikalar sonucunda ortaya çıkan tabloya karşı 1 Mayıs'larda sesini yükselten işçi sınıfının bu süreçlerde bir araya gelmesini engellemek için yoğun çaba harcamaya devam etti.

AKP'nin 13 Yıllık Dönemi: Zenginlere Refah; Emekçilere Zulüm Ve Ölüm!

Sözünü ettiğimiz tablo AKP'yi korkutuyor. Korkmakta da haklı! Bu tabloya yukarıda kısaca değinmiştik. Ayrıntılarına girecek olursak AKP iktidarının 13 yıllık dönemi boyunca ortaya çıkan büyük resmin detayları şöyle: Türkiye yıllardır iş kazalarında

Avrupa'da birinci; dünyada 3. sırada yer alıyor. AKP iktidarında, 2002-2013 yılları arasında toplam 13 bin 442 işçi hayatını kaybetti. 2014'te bu tablo daha da vahim bir hal aldı. Dokuz ayda bini aşkın işçi hayatını kaybetti. 301 madencimizin yaşamını yitirdiği Soma faciasının acıları sürerken bu kez AKP'nin rezidans "furyasında" 10 işçimizi kaybettik. Her yıl ortalama 1072 emekçi iş cinayetleri sonucunda hayatını kaybediyor. Ülkede taşeron işçi sayısı 1.2 milyona; çocuk işçi sayısı da 1 milyona yaklaştı.

İşsiz sayısına gelecek olursak işsizlik oranı, bu yılın ocak ayında yüzde 11.3 ile yaklaşık beş yılın en yüksek seviyesine ulaştı. Resmi işsiz sayısı, 3 milyon 145 binden, 3 milyon 259 bin kişiye çıktı. Böylelikle işsizlik oranı, geçen yılın Nisan ayına göre 1 puan artmış oldu. Yani geçen yılın aynı dönemine göre işsiz sayısında 454 bin kişilik bir artış söz konusu.

Çalışabilir çağdaki 3.2 milyon kişi işsizlerden oluşurken, çalıştığı kabul edilen (sigortası yapılan) 3 milyon 450 bin ücretsiz ev işçisi ile birlikte 5 milyon asgari ücretli, 5 milyon 700 bin tarım işçisi ve özel sektörde çalışan yaklaşık 4 milyon kişi yoksulluk sınırının altındaki ücretlerle çalışmak zorunda bırakılıyor. Çalışma çağındaki 57 milyon 100 bin kişinin 29 milyon 257 bini çalışabilir durumda kabul ediliyor. Bunlardan da sadece 26 milyon 300 bini istihdam edilebilirken 3.2

AKP'nin 1 Mayıs süreçlerini germesinin en önemli nedenlerinden biri işte bu! Yani 1 Mayıs süreçlerinde, kendi ortaya çıkarttığı tablonun görülmesinin önüne geçmek ve işçi sınıfının taleplerinin, rahatsızlıklarının duyulmasını, sınıfın enerjisinin sisteme yönelmesini engellemek...

milyonu işsiz. Çalışma hayatına katılmayan nüfusun bu yarısının büyük bölümünü kadınlar oluşturuyor. Zira çalışma çağındaki kadınların 2/3'ü evde oturuyor. Bu da kadınları yoksulluğa ittiği gibi kadınların hayatın her alanında geri kalmasına yol açıyor. Nüfusun çalışma hayatına katılmayan bu yarısının Türkiye'deki yoksulluğun bir yüzünü oluşturduğunu belirtelim.

Yoksulluğun diğer yüzünde ise düşük ücretler ve uzun çalışma saatleri ile ömür dolduran milyonlar var. Sayısı 5 milyonu geçen asgari ücretliler; sigortasız, daha da düşük ücretlerle Anadolu sırtlanlarına çalışan yüz binler; düşük ücretlerle 10-12 saat haftada 6 gün sömürülen milyonlar...

Evet, AKP döneminin azgın neo-liberal politikalarının sonucu bu. Söz konusu tablonun ayrıntılarını ele aldıktan sonra şu soruyu sormak gerekiyor: AKP 1 Mayıs süreçlerinde alan tartışmaları içerisine sıkışmış 1 Mayıs'ları mı tercih eder? Yoksa tüm bu sorunların gündeme geldiği 1 Mayıs'ları mı? AKP Tekel Direnişi'nin rüzgarının estiği 2010 ve 2011 yılları haricinde, iktidara geldiği ilk yıldan bu yana ilkinin "tercih" ediyor! Daha doğrusu dayatıyor!

Yasağın İkinci Nedeni: Direnişlerle Özdeşleşen Meydanlar

AKP'nin Taksim Meydanı'nı yasaklamasının

en önemli ikinci nedeni, bazı meydanların direnişlerle özdeşleşmiş olması ve diktatörlüklerin, baskıcı sistemlerin bu meydanlarda gerçekleştirilen etkili eylemlerle sonunun gelmesi.

Örnek vermek gerekirse Mısır'da Tahrir Meydanı; İspanya'da Puerta del Sol Meydanı; Atina'da Syntagma Meydanı sınıf direnişinin önemli merkezleri konumunda. Keza, Arap Baharı sürecinde İnci Meydanı, Bahreyn Hükümeti'ne yönelik proteste merkezi haline gelmişti. 25 Ocak'ta 15 bin kişinin toplanıp Mübarek'e karşı eylem yapanların ve Mursi'ye yönelik protestolarda odak haline gelen Tahrir Meydanı'nın önemini özellikle vurgulamak gerekir.

İşte Taksim Meydanı da en az sözünü ettiğimiz meydanlar kadar önemli. AKP Taksim Meydanı'nı deyim yerindeyse kendi kalesi gibi görüyor. Bu kaleye ezilenlerin atacağı "goller" AKP için asla kabul edilemez! Gezi sürecinde yedikleri tarihi golü hiçbir zaman unutmayacaklar. Bu yüzden Taksim Meydanı'nı tartışma konusu haline getirmek dahi istemiyorlar.

Topçu Kışlası projesi, Gezi Parkı'nın yıkılmaya çalışılması bu korkunun tezahürüydü. Taksim Meydanı'nı tarihsel bağlamından kopartıp "tanıdıkları" bir yer haline getirerek emekçilerin elinden Taksim'i tümenden almak istediler; ne var ki baltayı taşa vurdular. Yüz binlerce insan Taksim'i, Gezi Parkı'nı savundu. Şimdi

Taksim tam anlamıyla "ortada!" İstediklerini yapamadılar; ancak Tayyip biliyor ki Taksim Meydanı, Tahrir Meydanı gibi olursa, sonu "Mübarek" olacak. Bu yüzden eğer iktidarda kalırlarsa önümüzdeki senelerde de 1 Mayıs'ta Taksim'i kapatacaklar. Gereçek olarak da kamu düzeninin bozulmasını gösterecekler, ancak bu 1 Mayıs'ta olduğu gibi çok sevdikleri "kamu düzenini" Taksim'i kapattıklarında bizzat kendileri bozacak!

Peki Ne Yapmalı?

Sözünü ettiğimiz iki nedenden dolayı Taksim Meydanı 1 Mayıs'larda AKP tarafından kapatılıyor. Peki sosyalist sol ne yapmalı? "Bu 1 Mayıs nasıl olsa geçti; önümüzdeki 'maçlara' bakacağız?" mı diyeceğiz? Elbette hayır! Evvela, AKP'nin alan tartışmalarına hapsolmemek gerekiyor. İşçi sınıfının yakıcı sorunları dururken meseleyi salt "Taksim'e girersin; giremezsin" sorununa indirgemek yıllardır yapılan en büyük yanlışın başında geliyor.

Bu noktada Taksim dışındaki örnekleri de ele almak gerekiyor. Örneğin Ankara'da bu 1 Mayıs'ta Sıhhiye Meydanı'nı 40 bine yakın insan doldurdu. Keza İzmir'de, İzmit'te, Zonguldak'ta da katılım 20 binin üzerindeydi. Bu noktada şu soruyu sormak gerekiyor: "Alan tartışmalarının yaşanmadığı bölgelerde 1 Mayıs süreçleri etkili geçiyor mu?" Bu soruya "evet" yanıtını vermek çok zor. Zira alan tartışmalarının yaşanmadığı bölgelerde sendikaların ve sosyalist solun

“Ne yapmalı?” sorusuna geri dönecek olursak, Sosyalist sol ve sendikalar ortak ve geniş kampanyalar etrafında şekillenen süreçle 1 Mayıs’a gitmelidir. Örneğin taşeronlaştırma bugünün ve yarının en büyük sorunlarından biri. AKP’nin taşeron politikaları yüzlerce işçinin canına mâl oldu. Keza, taşeronlaştırma politikalarının sonucu giderek daha fazla iş cinayetine sebep olan ve patronların, ceplerini doldurmak adına hiçe saydığı iş güvenliği sorununa odaklanmak gerekir.

odaklandığı tek nokta genelde “nicelik” oluyor. 1 Mayıs’ın “başarılı” ya da “başarısız” geçmesi genel olarak tahayyül edilen kişi sayısına yakın bir kalabalığın alanda olup olmadığına bakılarak belirleniyor. Halbuki genel taleplerin haykırıldığı, iktidarın hırsızlıklarının yolsuzluklarının ifşa edildiği ve sınıf dayanışmasının yükseltildiği 1 Mayıs süreçleri “kuru kalabalıkların” yer aldığı 1 Mayıs “günlerinden” çok daha başarılı geçmiş sayılmalıdır. 1 Mayıs süreçlerinde hedeflenen “kafa sayısı” değil, sözünü ettiğimiz minvaldeki talepler ve işşalar olmalıdır.

Bu noktada önemle vurgulamak gerekir ki 1 Mayıs “süreci” ifadesini bilerek kullanıyoruz. 1 Mayıs takvimdeki yapraklardan biri değildir. 1 Mayıs süreç değil, gün olarak değerlendirildiğinde 1 Mayıs günündeki “kafa sayısı” başarının tek ölçütü haline gelebiliyor.

“Ne yapmalı?” sorusuna geri dönecek olursak, Sosyalist sol ve sendikalar ortak ve geniş kampanyalar etrafında şekillenen süreçle 1 Mayıs’a gitmelidir. Örneğin taşeronlaştırma bugünün ve yarının en büyük sorunlarından biri. AKP’nin taşeron politikaları yüzlerce işçinin canına mâl oldu. Keza, taşeronlaştırma politikalarının sonucu giderek daha fazla iş cinayetine sebep

olan ve patronların, ceplerini doldurmak adına hiçe saydığı iş güvenliği sorununa odaklanmak gerekir. Ayrıca haftalık çalışma saati bakımından 49 saatle açık ara önde olan Türkiye’de çalışma ücretlerinin düşüklüğü de sorunların başında geliyor.

Tüm bunların yanında işçi sınıfı çoğu yerde en temel insani haklarından mahrum bırakılıyor. Örneğin bazı fabrikalarda her taraf kameralarla çevrili; tuvaletler vardiya amirlerince kilitleniyor. Sabahtan akşama kadar çalıştırılan işçilerin yanlış yaptıkları işler maaşlarından kesiliyor. Koşullar bazı fabrikalarda daha da katı.

Hal böyleyken Türkiye’deki 1 Mayıs’ları tarihsel bağlamına uygun biçimde örgütlemek sosyalist solun en büyük görevi olmalıdır. Unutmamak gerekir ki 1 Mayıs’ın ilk adımı 1856’da Avustralya’nın Melbourne kentinde taş ve inşaat işçilerinin, günde sekiz saatlik iş günü için Melbourne Üniversitesi’nden Parlamento Evi’ne kadar düzenledikleri yürüyüşle atıldı.

Bu süreçten sonra 1 Mayıs 1886’da Amerika İşçi Sendikaları Konfederasyonu önderliğinde işçiler günde 12 saat, haftada 6 gün olan çalışma takvimine karşı, günlük 8 saatlik çalışma talebiyle iş bıraktılar. Şikago’da yapılan gösterilere yarım milyon

işçi katıldı. Luizvil’de 6 binden fazla siyah ve beyaz işçi, birlikte yürüdü. Bu süreçte işçi sınıfının insanca yaşam taleplerine karşı burjuva hükümetler çeşitli bölgelerde işçilere ateş açtı. İşçiler canları pahasına insanca çalışma koşullarını elde edebilmek adına kurşunların üzerine yürüdü.

Eklemek gerekir ki Türkiye işçi sınıfının bugünkü durumu 1 Mayıs’ın kıvılcımını yakan 1856’daki Avustralya işçi sınıfının durumundan daha kötü. İşçilerin tuvalet ihtiyacının bile kısıtlandığı bir dönemde işçi sınıfının insanca çalışma taleplerinin etrafında ortaklaşa bu talepler üzerinden olabildiğince geniş kampanyalar örgütleyerek AKP için bir çeşit “dalgakıran” vazifesi gören alan tartışmalarına sıkışmamak, önümüzdeki 1 Mayıs süreçleri için belirleyici olacaktır.

AKP DÖNEMİNDE İŞÇİ SINIFI VE HAKLARI

Engin Kara

AKP: Neoliberalizm Ete Kemiğe Bürünüyor

AKP dönemi işçi hakları konusunda yeni bir sayfanın açılması anlamına gelecekti. Demagoji düzleminde sürekli iyileştirme vaatleri söz konusu edilirken (örneğin neredeyse her yıl tekrarlanan taşeronun yasaklanacağı vaadi bu konuda güzel bir örnek oluşturmaktadır), fiili anlamda AKP dönemi her türlü hakkın saldırıya uğradığı, önemli bir kısmının bu saldırılar karşısında yenik düştüğü; öte yandan özelleştirme, taşeron gibi değişime uğrayan çalışma biçimleri ile emekçilerin yaşam standartlarının yerle bir olduğu bir sürece denk düşecekti.

Mevzuat bakımından AKP'nin ilk önemli saldırısı 2003 yılında yasalaşan 4857 sayılı yeni İş Kanunu oldu. Yeni İş Kanunu'yla birlikte, Aziz Çelik'in deyimiyle "eski iş yasasının sınırlı da olsa dayandığı işçiyi koruma anlayışı, yerini önemli ölçüde işletmeyi koruma anlayışına, [...] yeni liberalizmin ve küresel piyasa ekonomisinin iş yasasına bırakıyor"du (Çelik, 2003). Yeni yasanın şekillenme süreci ise sermaye gruplarının beklentileri doğrultusunda belirlenecekti. Yeni yasa, iş güvencesinin yok olmaya yüz tutması, çalışma koşullarının esnekleştirilmesi ve kuralsızlaştırılması ile bugün henüz sonuçlandıramamış olsalar da kıdem tazminatının kısıtlanması anlamına gelecekti.

İş Kanunu, komisyondan Meclis Genel Kurulu'na gelmesiyle birlikte AKP'li milletvekillerinin girişimiyle birtakım değişikliklere uğradı. AKP, 12 Eylül'den hemen sonraki hükümetlerin bile başaramadığı değişimleri gerçekleştirebilecek olduğunu göstermeye başlamıştı. Bu değişiklikler ve genel anlamda yeni kanun, bir anlamda AKP'nin kendini sermayeye kanıtlama girişimiydi. Keza yapılan değişikliklerle:

- İş güvencesinin uygulanacağı en küçük işyerlerinin büyüklüğü 10 işçi çalıştıran işyerlerinden 30 işçi çalıştıran işyerlerine yükseltilmişti.
- İş güvencesi tazminatı 6-12 aydan 4-8 aya indirildi.

Yeni kanunun getirdiği temel değişikliklerin başında taşeron uygulamasının kapsamının genişletilmesi geliyor. Kanunun bugünkü metnine göre yardımcı işlerin tümünde, asıl işin bir bölümünde taşeron çalışma mümkün hale getirilmiştir:

Madde 2: "Bir işverenden, işyerinde yürüttüğü mal veya hizmet üretimine ilişkin yardımcı işlerinde veya asıl işin bir bölümünde işletmenin ve işin gereği ile teknolojik nedenlerle uzmanlık gerektiren işlerde iş alan ve bu iş için görevlendirdiği işçilerini sadece bu işyerinde aldığı işte çalıştıran diğer işveren ile iş aldığı işveren arasında kurulan ilişkiye asıl işveren-alt işveren ilişkisi denir."

Bu açılan yoldan ilerleyen çalışma ilişkilerinin bugün ulaştığı boyut ise dudak uçurtan cinsten. "2002 yılında kayıtlı taşeron işçi sayısı 387

bin iken, 2007 yılına kadar 3 katına çıkarak 1.163.917'ye çıkıyor. 2007'den 2011'e kadar %50 civarında bir artış göstererek 2011 yılında toplam taşeron işçi sayısı yaklaşık 1.611.000'e ulaşıyor" (Kara, 2014). Sadece bu rakamlar bile, AKP iktidarları boyunca emekçilerin yaşam standartlarının ne ölçüde gerilemeye maruz kaldığının apaçık bir göstergesi durumunda.

Yasada yer alan "geçici iş ilişkisi", "belirli süreli iş sözleşmesi" ve "çağrı üzerine çalışma" şeklinde kavramlaştırılan çalışma ilişkileri, esnek çalışmanın önünü açan uygulamalardan bir kısmı. İş süreleri konusunda yapılan değişiklikler ise 45 saat olan haftalık çalışma süresinin günlere eşit bölünme zorunluluğunu ortadan kaldırdı. Yine yasanın getirdiği yıllık 270 saatlik fazla çalıştırma imkânı, çalışma saatlerini esnekleştiren bir diğer yenilikken, telafi çalışması adı verilen uygulama ise tatillerin birleşmesi veya işçinin izin alması durumunda "kayıbolan" çalışma süresinin işçiye yüklenebileceği öngörülmüştür.

Kıdem tazminatına yönelik saldırı ise, kıdem tazminatı yükümlülüğünün işverenden alınarak, kıdem tazminatı fonu uygulamasına devredileceğini öngören geçici hükümlerle sağlanmıştır. Kıdem tazminatı, bugün hala AKP'nin hedefinde olan ve henüz tam anlamıyla istedikleri değişime ulaştıramadıkları bir noktada durmakta.

2010 Referandumu ile yapılan Anayasa değişiklikleri ile bu alt başlığın girişinde belirttiğim demagojik düzlemdeki vaatlerin bir kısmının yansımaları görüyoruz. Örneğin birden fazla sendikaya üye olunamayacağına dair hüküm Anayasa'dan çıkarıldı; "siyasi amaçlı grev ve lokavt, dayanışma grev ve lokavtı, genel grev ve lokavt, işyeri işgali, işi yavaşlatma, verim düşürme ve diğer direnişler yapılamaz" hükmü de yürürlükten kaldırıldı. Ancak buna rağmen ne sendikal örgütlenme önündeki engeller bütünüyle kaldırıldı, ne "grev erteleme" adı altındaki grev yasağı değiştirildi. Yine kamu emekçilerine toplu sözleşme hakkı tanınmış, ancak grev hakkının bahsi dahi geçmemiştir.

Öte yandan AKP dönemi bir bütün olarak işçi haklarına ve örgütlülüğüne yönelik fiili saldırılarla geçerken, 2002'den bu yana AKP hükümetleri tarafından 8 grev erteleme kararı alınarak grev hakkı fiilen imkânsızlaştırılmıştır. Burada AKP'nin işçi haklarına yönelik saldırılarını tek tek

"2002 yılında kayıtlı taşeron işçi sayısı 387 bin iken, 2007 yılına kadar 3 katına çıkarak 1.163.917'ye çıkıyor. 2007'den 2011'e kadar %50 civarında bir artış göstererek 2011 yılında toplam taşeron işçi sayısı yaklaşık 1.611.000'e ulaşıyor."

yazmaya çalışmak belki de yeni bir yazı boyutuna ulaşacaktır.

AKP dönemi adına son olarak vurgulanması gereken önemli bir nokta ise grev eğiliminde yaşanan düşüştür. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'nın verileri göz önüne alındığında greve katılan işçi sayısında 1884-1991 arasında düzenli bir artış yaşanıyor. 1991 yılında greve çıkan işçi sayısı 164 bin. Birkaç yıllık durağanlığın ardından 1995 yılı, 200 bine yakın işçi ile en yüksek greve katılımın gerçekleştiği dönem oluyor. Bu tarihten itibaren greve çıkma eğilimi giderek azalsa da AKP'nin iktidara geldiği 2002'den bu yana geçen süreçte 1984-85 yıllarının dışında 80'lerden bu yana en az grev katılım rakamlarıyla karşılaşılıyor. 2007 yılındaki Türk Telekom grevi dışında 2002-2011 arasında ortalama greve katılan işçi sayısı 2673 (Çelik, 2003). 1984-2011 arası dikkate alındığında yıllık ortalama greve katılan işçi sayısı 29.000. Bu rakamlar AKP'li yıllarda grev eğiliminin ne ölçüde azaldığını gösteriyor. (Rakamlar ve oranlar "yasal grev"leri kapsamakta. Yani direnişleri, işyeri işgalleri vs. bu rakamların içerisinde yer almıyor. Yasal grevin kapsamının 12 Eylül'den itibaren daraltılmasının, bu oran ve rakamların aslında daha yüksek çıkmasını engellediğini söylemek gerekiyor. Burada 2000'li yıllarda gerçekleşen Seka, Tekel, Yatağan direnişlerini anmak gerekir ki bu

direnişler yasal anlamda grev kapsamına girmeyerek istatistiklerin dışında kalmıştır.)

Avrupa ve Amerika kıtalarındaki ülkelerle karşılaştırıldığında, son 25 yıllık süreçte diğer ülkelerde greve katılım rakamları dalgalanmalar kaydetse de düzenli bir düşüş sergilemezken, Türkiye'de 1990'dan bu yana, 1995 ve 2007 Türk Telekom grevi dışında, rakamlarda sürekli bir düşüş eğilimi mevcut.

Yine 2002'den sonraki istatistikleri incelediğimizde, kamu sektöründeki greve katılım rakamlarının ve ortalamaların da büyük düşüş gösterdiğini görüyoruz. Bu durum, kamudaki grevlerin, AKP hükümetlerince uygulanan özelleştirme hamlelerinin kapsamının genişlemesiyle ters orantılı olmasından kaynaklanıyor. Bu dönem boyunca yaşanan grev eğilimindeki hızlı düşüşün ise kuşkusuz AKP'nin işçi sınıfının önüne çıkardığı yalnızca hukuki değil, aynı zamanda fiili engellemeler ile de doğru olduğunu vurgulamak gerekiyor.

Kaynakça

Aziz Çelik, *Yeni İş Yasasının Anlamı*, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Eylül/Ekim 2003, Sayı 48, http://www.kristalis.org.tr/aa_dokuman/yeni_is_yasasinin_anlami.pdf

Engin Kara, *Taşeron Çağında İşçi Sınıfının Durumu*, 9 Temmuz 2014, <http://bolsevik.org/sinif-mucadelesi/taseron-caginda-isci-sinifinin-durumu-engin-kara.html>

Doğu'da Perspektifler ve Görevler

Doğu Emekçileri Komünist Üniversitesinin Üçüncü Yıldönümünde Yapılan Konuşma

...

Doğu topraklarının emekçi yoldaşları! 1883'de İsviçre'de Rus "Emeğin Kurtuluşu" grubu oluşturulmuştu. Bu, o kadar uzun zaman önce miydi? 1883'den 1900'e 17 yıl ve 1900'den 1917'e bir 17 yıl daha, yani toplam 34 yıl; bir yüzyılın üçte biri, bir kuşak: III. Aleksandr'ın hükümdarlığı boyunca Marksizmin düşüncelerinin ilk teorik-propagandist çevresinin örgütlenmesinden Çarlık Rusya'sının proletarya tarafından fethedilmesine kadar geçen süre, topu topu bir yüzyılın üçte biridir!

Bunu yaşamış biri için, bu süre uzun ve acılı bir dönem olarak görünecektir. Fakat tarih ölçeğinden bakıldığında, bu, eşi benzeri olmayan şiddette ve vahşilikte bir tempo sunar. Doğu ülkelerindeki gelişme temposu, tüm göstergeleriyle çok daha hızlı olacaktır. Bu durumda, izlediğimiz perspektif ışığında, Doğu Emekçileri Komünist Üniversiteniz neyi ifade ediyor, nedir bu üniversite? Bu üniversite, Doğu ülkelerinin "Emeğin Kurtuluşu" gruplarının fidanlığıdır.

Şurası doğrudur ve hiç kimse buna gözlerini kapayamaz ki; Doğu'nun genç Marksistlerinin karşılaşacağı tehlikeler büyüktür. Biliyoruz ve siz de öğreneceksiniz ki; Bolşevik Partisi çok ciddi iç ve dış mücadeleler içinde biçimlenmiştir. Biliyorsunuz ki, iğdiş ve tahrif edilmiş bir Marksizm, daha sonraları burjuvazinin politik uşakları haline gelen Struvecilerin, birçokları sonradan Oktobristlere ve hatta daha da sağa iltica eden Kadetlerin, burjuva entelijensyanın çok yönlü politik çalışmasının 1890'lardaki okulu gibiydi. Ekonomik olarak geri olan Rusya, siyasal anlamda ne farklılaşmış ne de tamamıyla biçimlenmiş bir ülkeydi: Marksizm kapitalizmin kaçınılmazlığından bahsediyordu ve kendileri için sosyalizmi değil kapitalizmi arzulayan bu burjuva-

ilerici unsurlar devrimci yönlerinden arındırılmış bir "Marksizmi" benimsediler. Aynı şeyler Romanya'da da oldu. Romanya'nın bugünkü yönetici hergelelerinin çoğunluğu, zamanlarını Marksizme yağıcılık okulunda geçirdiler, bunlardan bazıları Fransa'da Guesdeciliğe bağlandılar. Sırbistan'da bugünkü muhafazakâr ve gerici politikacıların tümü gençliklerinde Marksizm ya da Bakunincilik okullarından geçmişlerdi.

Bu olgu, Bulgaristan'da daha az gözlemlenebilir. Ancak genel olarak, burjuva-ilerici politikaların amaçları için Marksizmin bir süreliğine sömürülmesi olgusu kendi ülkemizi olduğu gibi, güney-doğu Balkan ülkelerini de karakterize eder. Böylesi bir tehlike Doğu'da da Marksizmi tehdit ediyor mu? Kısmen. Neden? Çünkü Doğu'daki ulusal hareketler tarihte ilerici bir etkidir. Hindistan'ın bağımsızlık mücadelesi esaslı bir ilerici harekettir; siz ve ben biliyoruz ki, bu mücadele aynı zamanda ulusal-burjuva görevlerle sınırlıdır. Çin'in kurtuluş mücadelesi, Sun Yat-sen'in ideolojisi, demokratik bir mücadele ve ilerici bir ideolojidir ama burjuvadır. Çin'de Kuomintang'ı ileri iterek destekleyen komünistlerin arkasındayız. Bu çok önemlidir ancak aynı zamanda burada ulusal-demokratik bir yozlaşma tehlikesi de mevcuttur. Ve bu tehlike, Doğu'da sömürge köleliğinden kurtulmak için verilen ulusal mücadeleler alanını oluşturan tüm Doğu ülkeleri için de geçerlidir. Doğu'nun genç proletaryası bu ilerici harekete dayanmalıdır; fakat kesin surette açıktır ki, yaklaşan dönemde Doğu'nun genç Marksistleri için, "Emeğin Kurtuluşu" gruplarının parçalanması ve kendilerini milliyetçi ideolojinin içinde eritmeleri tehlikesi söz konusudur.

Buna rağmen avantajınız nerededir? Rus, Romen ve diğer eski Marksist kuşaklar karşısındaki avantajınız, yalnızca Marx sonrası

dönemde değil, aynı zamanda Lenin sonrası dönemde yaşıyor, yaşayacak ve çalışacak olmanızdır. Hücre büronuzun bana kibarca küçük notlarla birlikte ilettiği gazetenizde Marx ve Lenin hakkında sıcak bir polemik okudum. Birbirinizle çok şiddetli tartışıyorsunuz, bunu bir suçlama olarak söylemiyorum. Burada sorun, bazılarının görüşleri doğrultusunda Marx'ın yalnızca bir teorisyen olduğu şeklinde konulmuş; bu nedenle muhalif taraf bu konumu betimleyerek itiraz ediyor: “Hayır, Marx, Lenin gibi devrimci bir politikacıydı ve hem Marx hem de Lenin’de teori ve pratik el ele gitmiştir.” Sorunun bu şekliyle soyut formülasyonunda bu önerme kuşkusuz doğrudur ve tartışma götürmez; ancak bu iki tarihsel şahsiyet arasında halen bir farklılık bulunmaktadır ki bu farklılık sadece bireysel özelliklerindeki ayırmadan değil aynı zamanda yaşadıkları dönemler arasındaki ayırmadan da kaynaklanır. Marksizm, kuşkusuz akademik bir doktrin değil, devrimci eylemin kaldırıcısıdır; Marx boşu boşuna “filozoflar dünyayı yeterince açıkladılar, artık onu değiştirmeliyiz” dememiştir. Fakat Marx'ın yaşadığı Birinci Enternasyonal döneminde ve sonra İkinci Enternasyonal zamanında işçi sınıfı hareketinin Marksizmi bütünsel olarak ve sonuna kadar kullanma fırsatı var mıydı? Marksizm, eylemde gerçek somutlanmasını bulmuş muydu? Hayır. Marx, devrimci teorisinin belirleyici tarihsel ana, iktidarın proletarya tarafından fethine uygulanması konusunda kılavuzluk etme fırsatı ve şansına sahip miydi? Hayır değildi. Şüphesiz Marx, öğretisini bir akademisyen olarak oluşturmadı. Bildiğiniz gibi o, bütünüyle devrimden, burjuva demokrasisinin çöküşünün değerlendirilmesi ve eleştirisinden doğdu ve gelişti. *Manifesto*'sunu 1847’de yazdı ve 1848 devrimini Marksist bir çerçeveden, daha doğrusu Marx'ın kendi çerçevesinden değerlendirerek burjuva demokrasisinin sol saflarında faaliyet gösterdi. Londra’da *Kapital*'i kaleme aldı; aynı zamanda tüm ülkelerdeki işçi sınıfı içindeki en ileri grupların politikalarının esin kaynağı olan Birinci Enternasyonal’in kurucusuydu, fakat sadece bir ülkenin değil bütün dünyanın kaderini belirleyen bir partinin başında değildi. Marx kimdir sorusuna kısaca cevap vermek istediğimizde söyleyeceğimiz şey şudur: “*Marx Kapital’in yazarıdır.*” Ve kendimize Lenin’in kim olduğunu sorduğumuzda, “*Lenin Ekim devriminin yazarıdır*” diyeceğiz [Alkışlar]. Lenin, herkesten kuvvetli bir şekilde, Marx'ın öğretisini revize etmekten, yeniden inşa etmekten ya da gözden geçirmekten uzak olduğunu vurgulamıştı. Lenin, Marx'ın yasalarını değiştirmek için değil, onu yerine getirmek için, eski sözcüklerle konuşarak ortaya çıktı. O, bunu herkesten daha çok

**Doğu Halkları
Kurultayı'nın Manifestosu
1920, Bakü**

Bolşevizm, şu anda bile özümsemiş olmaktan veya tamamıyla irdelenmiş olmaktan uzak teorik içeriği aracılığıyla değil, özgürleştirici yaşam soluğu nedeniyle Doğu ülkelerinin en gözde öğretisi haline gelmiştir. Çin’de, hayatları boyunca Lenin’in tek bir makalesini bile okumamış emekçi kitleler, tarihin soluğu olma kudretindeki Bolşevizme doğru büyük bir içtenlikle yöneliyorlar. Dışlanmış, ezilmiş, en kötü şartlarda çalıştırılan, kendileri için başka hiçbir tarihsel çözümün olmadığı, başka bir kurtuluşun olmadığı milyonlar; söz konusu olan şeyin, on ve yüz milyonlara hitap eden bir öğretiyi olduğunu sezdiler.

vurgulamıştır. Lenin o dönemde, Marx’ı, kendisi ile Marx arasındaki kuşakların tortuları altından, Kautskizmin, MacDonalidizmin, işçi ağalarının muhafazakârlığının ve reformist ve milliyetçi bürokrasinin tortuları altından çekip çıkarmaya ve tortulardan, eklemelerden ve tahrifatlardan bir kez temizlenmiş olan gerçek Marksizmin araçlarını büyük tarihsel eyleme tamamıyla ve bütünsel olarak uygulamaya gerek duymuştu. Bu yüzden genç kuşaklar olarak sizin en büyük avantajınız, bu çalışmada dolaylı ya da doğrudan yer almanız, bunu gözlemlemiş olmanızdır; dahası Leninizmin politik ve ideolojik ortamında yaşıyor ve pratiğe denk düşen bu teoriyi Doğu Emekçileri Üniversitesinde özümüyor olmanızdır. Bu sizin devasa ve paha biçilmez avantajınızdır ve bunu anlamak zorundasınız. Marx'ın kendisi, teorisinde onyılların ve yüzyılların gelişiminin deneyiminden yararlanabilmesine ve bunu kucaklayabilmesine rağmen, onun öğretisi daha sonraları, gündelik mücadele içinde kısmen dahası çarpıtılmış biçimde özümsemiş farklı unsurlara parçalandı. Lenin ortaya çıktı, bir kez daha Marksizmi bir araya getirdi ve yeni koşullarda, en

büyük tarihsel ölçeğin eyleminde bu öğretiyi ortaya koydu. Bu eylemi gördünüz ve buna bağlandınız: Bu sizi bir yükümlülüğün altına sokuyor ve Doğu Emekçileri Komünist Üniversitesi bu yükümlülüğün üzerine inşa edildi.

Yoldaşlar, bu nedenle, varlığı tartışma götürmez ve birçoklarını kapıp sürükleyen –başka türlü de olamaz– ulusal demokratik yozlaşma tehlikesi, Sovyetler Birliği ve Üçüncü Enternasyonal’in varlığı olgusu sayesinde oldukça azalmıştır. Doğu Emekçileri Komünist Üniversitesinden çıkacak temel çekirdeğin, Doğu topraklarındaki proleter hareketin sınıf mayası, Marksist mayası, Leninist mayası olarak görev yerini alacağını ummamız için tüm koşullar vardır. Yoldaşlar size duyulan talep, devasa gözüküyor ve kendisini, daha önce de söylediğim gibi derece derece değil ani ve aynı zamanda kendi tarzında “yakıcı” olarak ortaya koymaktadır. Lenin’in son makalelerinden biri olan “Az Olsun, Öz Olsun”u okuyun: Görünüşte bu söz özel bir örgütsel soruna ilişkindir ancak aynı zamanda Avrupa’nın gelişimi ile bağlantılı olarak Doğu ülkelerinin gelişimi perspektiflerini de kapsamaktadır.

Marx'ın kendisi, teorisinde onyılların ve yüzyılların gelişiminin deneyiminden yararlanabilmesine ve bunu kucaklayabilmesine rağmen, onun öğretisi daha sonraları, gündelik mücadele içinde kısmen dahası çarpıtılmış biçimde özümsemiş farklı unsurlara parçalandı. Lenin ortaya çıktı, bir kez daha Marksizmi bir araya getirdi ve yeni koşullarda, en büyük tarihsel ölçeğin eyleminde bu öğretiyi ortaya koydu.

Makalenin ardında yatan ana fikir nedir? Batı devriminin gelişiminin gecikebileceği. Nasıl gecikebilir? MacDonalizmle; zira Avrupa'nın en muhafazakâr gücü gerçekte MacDonaldir. Türkiye'nin hilafeti nasıl kaldırdığını ve MacDonald'ın nasıl tekrar dirilttiğini görebiliriz. Bu, Batı'nın karşı-devrimci Menşevizmi ile Doğu'nun ilerici ulusal-burjuva demokrasisi arasındaki keskin karşıtlıkların fiiliyatta çarpıcı bir örneği değil midir?

Afganistan'da günümüzde gerçekleşen olaylar gerçekten dramatiktir: MacDonald'ın Britanya'sı, bağımsız Afganistan'ı Avrupalılaştırmaya çabalayan ulusal-burjuva sol kanadı eziyor ve Pan-islamizmin, hilafetin ve daha beterlerinin en berbat önyargılarıyla dolu en gerici ve en karanlık güçlerini geri getirmeye çalışıyor. Eğer canlı çatışmaları içinde bu iki gücü tartarsanız, Doğu'nun bize, Sovyetler Birliği ve Üçüncü Enternasyonal'e doğru niçin daha fazla meyledeceği derhal netleşecektir.

Geçmiş gelişimi nedeniyle, işçi sınıfı ağalarının korkunç tutuculuğunu koruduğu Avrupa'nın nasıl daha da artan bir ekonomik çözümlüştüden geçtiğini görebiliriz. Avrupa için hiçbir çıkış yolu yoktur. Ve bu, özellikle, Amerika'nın, ekonomik gelişme yeteneğine haklı olarak güvenmediği Avrupa'ya borç vermemesi olgusunda ifade buluyor. Diğer yandan şunu da görmekteyiz ki, aynı Amerika ve aynı Britanya, sömürge ülkelerin ekonomik gelişmesini finanse etmek zorunda kalmış ve böylece onları çılgın bir tempoyla devrim yoluna sürüklemiştir. Eğer Avrupa, işçi ağalarının ahmak, dar kafalı, aristokratik, ayrıcalıklı MacDonaldirminin

bugünkü kokuşmuş durumunun tam ortasına sürüklenirse, devrimci hareketin ağırlık merkezi tamamıyla ve bütünsel olarak Doğu'ya kayacaktır. Ve bu durumda ortaya çıkmaktadır ki, eski Rusya'mızı ve eski Doğu'yu kendi ayakları üzerine kaldıran devrimcileştirici bir faktör olarak Britanya'da kapitalist gelişmenin birkaç onyıllık gerekli olduysa da, şimdi artık Doğu'daki devrimin birkaç kalın kafayı ezmek ya da gerekliyse uçurmak üzere Britanya'ya geri uğraması ve Avrupa proletaryasının devrimine bir itkide bulunması zorunlu olacaktır. Tarihsel olasılıklardan biri budur. Aklımızın bir köşesinde durmalıdır.

...Bolşevizmin anlamı, gücü ve özü, işçi ağalarına değil, ayaklananlara, mazlumlara, milyonlara ve ezilenlerin en ezilenlerine yönelmiş olmasında yatar.

İşte bu nedenle Bolşevizm, şu anda bile özümsemiş olmaktan veya tamamıyla irdelenmiş olmaktan uzak teorik içeriği aracılığıyla değil, özgürleştirici yaşam soluğu nedeniyle Doğu ülkelerinin en gözde öğretisi haline gelmiştir. Lenin'in sadece Kafkaslarda değil aynı zamanda Hindistan'ın içlerinde de çok iyi tanındığının en taze kanıtlarını sizin makalelerinizde okuduk. Biliyoruz ki, Çin'de, hayatları boyunca Lenin'in tek bir makalesini bile okumamış emekçi kitleler, tarihin soluğu olma kudretindeki Bolşevizme doğru büyük bir içtenlikle yöneliyorlar. Dışlanmış, ezilmiş, en kötü şartlarda çalıştırılan, kendileri için başka hiçbir tarihsel çözümün olmadığı, başka bir kurtuluşun olmadığı milyonlar; söz konusu olan şeyin, on ve yüz milyonlara hitap eden bir öğretiyi olduğunu sezdiler. Emekçi kadınların

kalplerinde Leninizmin böylesine coşkulu bir karşılık bulmasının nedeni buradadır, çünkü yeryüzünde emekçi kadınlardan daha ezilmiş başka bir katman yoktur! Üniversiteniz öğrencisinin Kazan'da nasıl konuştuğunu ve cahil Tatar kadınların nasıl onun etrafında toplandığını okuduğumda, son dönemde Bakû'da geçirdiğim kısa bir süreyi hatırladım. İlk kez Bakû'de bir Türki kadın komünisti görmüş ve duymuştum. Orada, koridorlarda onlarca ve büyük olasılıkla yüzlerce Türki kadın komünisti gözlemleyebildim. Onların coşkusunu, kurtuluşun yeni sözcüklerini işiten ve yeni bir hayata gözlerini açan dünün kölelerinin kölesi olanların bu tutkusunu gördüm ve duydum. Ve yine ilk defa orada, şu net sonuca ulaştım ve kendime dedim ki; Doğu halklarının hareketinde kadınlar Avrupa'daki ve buradakinden çok daha büyük bir rol oynayacaklar. Neden? Tamı tamına şu nedenden ötürü; Doğu kadını, Doğu erkeğiyle karşılaştırılmaz ölçüde önyargılar tarafından eziliyor, zincire vuruluyor ve kafası karıştırılıyor ve çünkü yeni ekonomik ilişkiler, yeni tarihsel akımlar onu eski hareketsiz ilişkilerden erkeklerden çok daha güçlü ve hızlı biçimde çekip çıkaracaktır. Bugün bile, Doğu'da hâlâ İslâmın, eski önyargıların, inanışların ve geleneklerin egemenliğini gözlemleyebiliyoruz, ancak bunlar giderek tuzla buz olacaktır. Tıpkı yıpranmış bir elbise gibi, uzaktan baktığımızda tek parça gibi görünür; her şey yerli yerindedir ve tüm kıvrım yerleri yerinde durmaktadır; ama bir el hareketi ya da bir rüzgâr esintisi, tüm giysiye bir toz yığınına dönüştürmeye yeter. Bunun gibi, Doğu'da çok derinmiş izlenimini veren o eski inanışlar, gerçekte geçmişin gölgesinden başka bir şey değildiler. Türkiye'de hilafeti ilga ettiler ve onu kaldıranların kafalarından bir tek saç teli bile düşmedi; bu demektir ki, eski inanışlar artık çürümüştür ve emekçi kitlelerin yaklaşan tarihsel hareketi sayesinde ciddi birer engel olamayacaktır. Ve dahası bu şu anlama geliyor ki; yaşamında, alışkanlıklarında, yaratıcılığında en fazla engellenen, kölelerin kölesi Doğu kadını, onu örtülerinden kurtaracak yeni ekonomik ilişkileri talep ederek, kendisini birden her çeşit dini payandadan yoksun hissedecek; ona toplumdaki yeni konumunun farkına varma fırsatını sunacak olan yeni düşünceleri ve yeni bir bilinci kazanmak için tutkulu bir susuzluk çekecektir. Ve Doğu'da, uyanmış kadın işçiden daha iyi bir komünist, devrim ve komünizm idealleri için daha iyi bir savaşçı olmayacaktır.

Yoldaşlar, bundan dolayı Üniversiteniz evrensel bir tarihi öneme sahiptir. Bu üniversite, Batı'nın ideolojik ve politik deneyimini kullanarak, Doğu için büyük bir devrimci maya hazırlıyor. Yakında sizin saatiniz gelecek. Amerika ve Britanya'nın

mali-sermayesi Doğu'nun ekonomik temellerini tahrip ediyor, toplumun bir tabakasını bir diğersinin karşısına dikiyor, eskiyi parçalıyor ve yenisi için bir talep doğuruyor. Siz komünizm ideallerinin tohum ekicileri olarak ortaya çıkacaksınız ve çalışmalarınızın devrimci verimliliği, Avrupa'nın eski Marksist kuşaklarının çalışmalarının verimliliğinden ölçülemez derecede yüksek olacaktır.

Ancak yoldaşlar, söylediklerimden bir çeşit Doğu kibirliliğine çıkan sonuçlar üretmenizi istemem. Görüyorum ki hiçbiriniz beni bu şekilde algılamıyorsunuz... Eğer herhangi biriniz, Batı için Mesihvari bir kibirliliği ve hor görmeyi içinize sindirseydiniz, bu, kendinizi ulusal demokratik ideoloji içinde eritmenin en kısa ve hızlı yolu olurdu. Hayır, Doğu'nun devrimci komünistleri, üniversitelerinde, Doğu'nun ve Batı'nın güçlerini tek bir büyük amacın bakış açısından yan yana getirip, birbirine bağlayarak dünya hareketini bir bütün halinde incelemeyi öğrenmelidirler. Sizler, Hint köylülerinin ayaklanmasını, Çin limanındaki hamalların grevini, Kuomintang burjuva demokrasisinin politik propagandasını, Korelilerin bağımsızlık mücadelesini, Türkiye'nin burjuva-demokratik yeniden doğuşunu ve Transkafkasya Sovyet Cumhuriyetindeki ekonomik, kültürel ve eğitimsel çalışmaları nasıl bir arada ele alacağınızı; tüm bunları, Komünist Enternasyonal'in, Avrupa'daki ve özellikle İngiliz komünist köstebeğinin, MacDonald'ın muhafazakâr kalesinin altını yavaş yavaş –birçoğumuzun istediğinden daha yavaş– oymaya başladığı Britanya'daki çalışma ve mücadelesi ile hem ideolojik hem de pratik olarak nasıl ilişkilendireceğinizi bilmek zorundasınız. Üçüncü yıldönümünüz şüphesiz kendi içinde oldukça alçakgönüllü bir yıldönümdür. Birçoğunuz Marksizmin yalnızca eşliğindediniz. Fakat yineleyeyim, eski kuşaklar üstündeki avantajınız şu olguda yatıyor ki; siz Marksizmin ABC'sini, bizim durumumuzda olduğu gibi kapitalizmin

egemenliğindeki ülkelerde yaşamdan kopuk göçmen çevrelerin içinde değil, Leninizm tarafından fethedilmiş topraklarda, Leninizmle beslenen topraklarda ve Leninizmin atmosferi ile sarıp sarmalanmış topraklarda öğreniyorsunuz. Marksizmi yalnızca broşürlerden incelemiyorsunuz, bu ülkenin politik atmosferi içinde onu soluma fırsatına sahipsiniz. Bu, yalnızca buraya Sovyetler Birliği'nin bir kısmını oluşturan Doğu cumhuriyetlerinden gelenler için değil, –şüphesiz önemi hiçbir şekilde daha az olmayan!– ezilen sömürge ülkelerden gelmiş olanlar için de geçerlidir. Emperyalizme karşı mücadelenin son bölümünün, bir, iki, üç veya beş yıllık dönem içine yayılıp yayılmayacağını bilmiyoruz, ama biliyoruz ki, her yıl Doğu'nun Komünist Üniversitesinden yeni bir hasat kaldırılacaktır. Her yıl bize, Leninizmin ABC'sini bilen ve bunun pratiğe nasıl uygulanacağını görmüş komünistlerden oluşan yeni bir çekirdek sağlayacaktır. Sonucu belirleyici olaylardan önce bir yıl geçerse, bir ürünümüz; iki yıl geçerse iki ürünümüz; üç yıl geçerse üç ürünümüz olacak. Ve bu belirleyici olaylar gelip çattığında, Doğu Emekçileri Komünist Üniversitesinin öğrencileri şunu diyecekler: “Biz buradayız. Bir şeyi öğrendik. Sadece, Marksizmin ve Leninizmin düşüncelerini Çin, Hindistan, Türkiye ve Kore dillerine çevirmeyi değil, Doğu'nun emekçi kitlelerinin acılarını, tutkularını, taleplerini ve umutlarını Marksizmin diline çevirmeyi de öğrendik.”

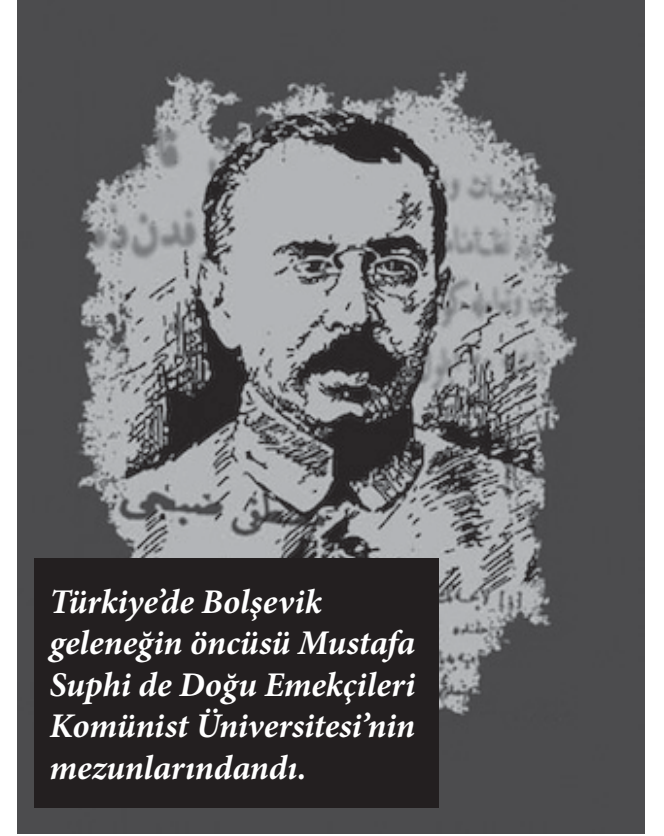
“Size bunu kim öğretti?” diye soracaklar.

“Bunu bize Doğu Emekçileri Komünist Üniversitesi öğretti.” Ve sonra size, şimdi, üçüncü yıldönümünüzde söyleyeceğim şeyi söyleyecekler:

“Şan olsun Doğu'nun Komünist Üniversitesine.”

Lev Troçki

21 Nisan 1924

Türkiye'de Bolşevik geleneğin öncüsü Mustafa Suphi de Doğu Emekçileri Komünist Üniversitesi'nin mezunlarındandı.

Eğer herhangi biriniz, Batı için Mesihvari bir kibirliliği ve hor görmeyi içinize sindirseydiniz, bu, kendinizi ulusal demokratik ideoloji içinde eritmenin en kısa ve hızlı yolu olurdu. Hayır, Doğu'nun devrimci komünistleri, üniversitelerinde, Doğu'nun ve Batı'nın güçlerini tek bir büyük amacın bakış açısından yan yana getirip, birbirine bağlayarak dünya hareketini bir bütün halinde incelemeyi öğrenmelidirler.

**OKU
OKUT
ABONE OL**

sabahın bir sahibi var
SORARLAR
bir gün sorarlar
biter bu dertler acılar
SARARLAR
bir gün sararlar

